№ 128 ՈՒՐԲԱԹ, 10 ՅՈՒՆԻՍԻ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Տարեկան . . .
Կէս տարին . . . 10 ռուբ.
Ամսական . . . 6 ռուբ.
1 ռուբ.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Տարեկան . . . 12 ռուբ.
Կէս տարին . . . 7 ռուբ.

Բաժանորդագրութիւնը ընդունւում է իւրաքանչիւր ամսի սկզբից, և պէտք վերջանայ անպատճառ յետագայ որևէ ամսի վերջին։

Յունիսի մէկից մինչև տարւայ վերջը արժէ 7 ռուբլի։

[illegible] ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐ. և ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹ. ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՒՈՒՄ

Հասցէ փոխելու համար պէտք է ուղարկել 20 ԿՈՊԷԿ (կարելի է և նամականիշով) և հին հասցէն, առանց որի դիմումները կը մնան ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ.

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ 1916 ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀՈՐԻԶՈՆ

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

ՈՒՐԲԱԹ, 10 ՅՈՒՆԻՍԻ № 128

ԱՌԱՆՁԻՆ №-Ը ԱՄԵՆ ՏԵՂ 6 ԿՈՊ.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԸՆԴՈՒՆՒՈՒՄ ԵՆ ԱՄԵՆ ԼԵԶՒՈՎ.—1-ին երեսի վրայ տողին (պետիտ) 15 կոպ., Կովկասից դուրս՝ 20 կոպ., 4-րդ երես 10 կոպ., Կովկասից դուրս՝ 15 կոպ.։

ԱՊԱՌԻԿ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՉԵՆ ԸՆԴՈՒՆՒՈՒՄ

Խմբագրութիւնը բաց է 8–2 ժամ., գրասենեակը 9–3 ժ. ցերեկ. և 6–8 ժ. երեկ.։

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԽՄԲԱԳՐԻ ՄՕՏ՝ ժ. 2-ից մինչև 3-ը։

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ. Редакція Газеты „Оризонъ". Сололакская ул., № 6, кв. 1. Телеф. № 15—57. կամ Tiflis (Russie. Caucase). Redaction „Horizon"

ՕՐՈՒԱՅ ԿԱՐԵՒՈՐ ԱՆՑՔԵՐԸ

Ռուսաց արևմտեան ճակատի հարաւային մասի աջ թևում աւստրիացիները խիստ յամառ դիմադրութիւն են ցոյց տալիս գերմանացիների օգնութեամբ։ Ծայրայեղ ձախ թևում ռուսաց զօրքերը, հետապնդելով թշնամուն, անցել են Սերետ գետից։ Ճակատի հիւսիսային մասում գործողութիւնները կենդանացել են։

Կովկասեան ճակատում ռուսաց զօրամասերը աջող գործողութիւններ են ունեցել Դիարբէքիրի, Մոսուլի և Բաղդադի ուղղութեամբ։

Վերդենի մօտ դրութիւնն անփոփոխ է։

Իտալական ճակատում յետ են մղած թշնամու յարձակումները։

Համաձայնութեան պետութիւնները վերջնագրի բնոյթ ունեցող պահանջներ են առաջադրում յունաց կառավարութեանը։

Այրի տիկ. Վարդուհի, որդիները՝ Մկրտիչ, Աշոտ, Արամ, Սաթենիկ, Տիգրանուհի, փեսան՝ Մկրտիչ Թոխաճեան ցաւօք սրտի յայտնում են դառն մահը

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՅԱԿՈԲԵԱՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆԻ
«ՍՏԱՄԲՈԼՑԻ»

Թաղարկաւորութիւնը բնակարանից (Դոնչարնի փ. № 60) տեղի պիտի ունենայ այսօր, ուրբաթ, յունիսի 10-ին առաւօտեան ժամը 10-ին ս. Կարապետ եկեղեցին, ուսկից պիտի փոխադրւի Խոջիվանքի գերեզմանատունը։
796 1—1

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ ԱՌԱՋԻՆ ՆՈՐ ԵՂԲ. ԵՖԻՄՈՎՆԵՐԻ ՑԻՐԿԸ

Միքայէլեան պրոսպ., Մուշտայիդի մօտ, սեփակ. ամառային շէնք։

Ուրբաթ, յունիսի 10-ին, կը կայանայ յայտնի վելոսիպեդիստ, ֆիգուրիստ և էկրոբատ պ.պ. ԲԱՐԱՆՍԿԻՆԵՐԻ բենեֆիսը։ Իրենց բենեֆիսի օրը պ.պ. ԲԱՐԱՆՍԿԻՆԵՐԸ ցոյց կըտան բազմաթիւ նորութիւններ և կը մասնակցեն երեք գործողութիւններին էլ։ Մանրամասնութիւնները աֆիշաներում։ Այսօր զատ... յայտնի կուպլետիստ ԿՐԱՍԱՒԻՆԻ, կը մասնակցեն նաև ՀՕԿԱՅ ՓՂԵՐԸ և ցիրկի ամբողջ կազմը։

ՅԱՅՏ.—Վաղը, յունիսի 11-ին, շաբաթ տեղի կունենայ ցիրկի դիրեկտորուհի, յայտնի բալերինա տ. ԵՖԻՄՈՎԱՅԻ բենեֆիսը։

Կիրակի, յունիսի 12-ին, 2 տօնական ներկայացում, ցերեկը և երեկոյեան։
798 1—1

Բագւի Հայոց Հոփսիմեան Օրիորդաց դպրոցի համար հարկաւոր են

ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ

1. Մաթեմատիկական առարկաներ (թւաբ., հանրահաշիւ, երկրաչափ., ֆիզիկա)—մօտ 24 դաս։ Դասագինը 60 ռուբ., համալսարանաւարտին՝ 70 ռ. սկսած V-րդ դասարանից. գրաւորների համար 5 ռ.։
2. Բնագիտութիւն, առողջապահութիւն, ֆիզիկա (և հոգեբանութիւն)—մօտ 24 դաս։ Դասագինը՝ 60 ռ., համալսարանաւարտին՝ 70 ռուբ. սկսած V-րդ դասարանից։
3. Ռուսաց լեզու և պատմ.—մօտ 24 դաս։ Դասագինը՝ 60 ռ., համալսարանաւարտին 70 ռ. V-րդ դասարանից սկսած. գրաւորների համար 5 ռ. մինչև IV-րդ դասարան, 10 ռ. IV-րդից սկսած։
4. Կրօն—18 դաս, տղայոց դպրոցի 12 դասի հետ միասին 30 դաս, տարեկան 1,800 ռուբլի։
5. Նկարչութիւն—14 դաս, տղայոց դպրոցի 12 դասի հետ միասին՝ 26 դաս, տարեկան 1,560 ռուբլի։
6. Մարմնամարզ—14 դաս, տարեկան 840 ռուբլի։

Մաթեմատիկայի, բնագիտութեան և ռուս լեզւի ու պատմութեան համար նախընտրելի են համալսարանաւարտները։

Բացի դասագնից այս տարի ուսուցիչները պիտի ստանան 10 տոկոս յաւելում թանգութեան պատճառով։

Ցանկացողները թող դիմեն հոգաբարձութեան մինչև յուլիսի 15, ներկայացնելով ուսման դոկումենտներ և տեղեկութիւն նախկին ծառայութեան մասին։

Մանրամասն պայմանները կը հաղորդւեն դիմումից յետոյ։ 1009 3—3

Հասցէն՝ Баку. Попечительству Армянскихъ училищъ.

Տեղափոխուելով [illegible]

ԲԺԻՇԿ
Ա. ՇԱՀԲԱԶԵԱՆԸ
նախկին ասսիստենտ Բեռլինի համալսարանի կլինիկաների,

ընդունում է կանանց հիւանդութիւնների, ծննդաբերութեան, կանանց միզասեռական օրգանների և նրանց ներքին հիւանդութիւնների, ընդունում է ամենայն օր, երեկ. ժամը 5 մինչև 7։ Հասցէ. Верійскій спускъ № 1, домъ Меликъ-Аварьяна, кв. 19. Հեռ. 1—96։
524 50—36

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ
ԵՒ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱ
ԿԵՕՆՃԵԱՆ ԱՄՈՒՍԻՆ-ՆԵՐԻ

Պլոմբ. ոսկուց, արծաթից, ֆարֆորից. ատամի հեռ. առանց ցաւի։ Արհեստ. ատամներ ոսկուց (առանց քիմքի) և կաուչուկից՝ կատարելագործուած մեթոդով։

Ընդուն. 10—2-ը ցեր., 4—7 երեկ.։ Լերմոնտովսկայա փող. № 1, մուտքը պերէուլկից։
936 100—62

ԼԻՐԱ

ՅՈՒՆԻՍԻ 10, 11, 12 ԵՒ 13-ԻՆ
ԿԸ ՑՈՒՑԱԴՐՒԻ ՄԵՆԱՇՆՈՐՀԻԱԾ ՆԿԱՐ

2-րդ սերիա ԱՆՏՕՆ ԿՐԵՉԵՏ 2-րդ սերիա

Դրամա 4 մասից, ըստ Բասկատովի վէպի

Շտապեցէք տեսնելու չքաւորների հովանաւոր և ունեւորների տուն քանդող Անտոն Կրեչետին։
1010 4—2

ՊԱՏՐԱՍՏՒՈՒՄ Է ԵՒ ԱՇՆԱՆԸ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԻ

ԳԱՐՈՒՆ

Գրական-քննադատական ալմանախը խմբագրական նոր կազմով։
Բոլոր հայ հեղինակները այստեղ հրաւիրւում են աշխատակցութեան վարձատրութեան նախկին պայմաններով։
Նիւթերը ուղարկել՝ Петроградъ, Петроградская Сторона, Б. Проспектъ, 20, кв. 10. Ваану Тэріану.
Խմբագիր-հրատարակիչներ՝ Գ. Մակինցեան, Կ. Միքայէլեան, Վ. Տէրեան։
1008 3—2

ԱՌՒԿՑԻՈՆ

Թիֆլիսի Քաղաքային Լոմբարդը յայտնում է ի գիտութիւն ընդհանուրի, որ կիրակի, յունիսի 12-ին, ս. թ. առ. ժ. 10-ին, Լոմբարդի շէնքում տեղի կունենայ հասարակական վաճառք, պայմանաժամը անցրած գրաւների, որոնք բաղկացած են մեծ քանակութեամբ թանկարժէք ազնիւ մետաղներից և քարերից, իւրաքանչիւր գրաւը 1000 և աւելի ռուբլի արժողութեամբ, մետաղէ իրերից, կարի մեքենաներից, զրոցերից, մագեղէնից, հագուստեղէնից և առհասարակ ամեն տեսակի շարժական գոյքերից։
787 2—1

ԲԵՐԼԻՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Գ.
ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ

ՆԵՐՔԻՆ հիւանդութիւնների ընդունելութիւնը, մասնաւորապէս կրծքի, թոքերի, ԹՈՔԱԽՏԻ և սրտի, բժշկութիւն նաև ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼԻՆՆԵՐՈՎ. Թոքախտ, սրտի և ուրիշ օրգանների բժշկութիւնը և լուսանկարելը լուսատարած ՇԱՆՔԱՅԻՆ ՐԵՆՏԳԵՆԻ ճառագայթներով։ Ամեն օր 9—1 և 5—7 ժ., կիրակի օրերը 9—12-ը։ Բեհբուտովսկայա № 23, հեռ. 7—94։
744 25—8

ԲԺԻՇԿ
ՎԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻՆ
Մեկնել է ՊԵԱՏԻԳՈՐՍԿ

(Կովկասեան հանքային ջրերը) որտեղ, նախընթաց տարիների պէս, կընդունի հիւանդներին մինչև սեպտեմբեր, մասնաւորապէս

բգի, կոկորդի, քթի եւ ականջի հիւանդութիւններով։

Пятигорскъ, Романовскій проспектъ (Верхній бульв.), № 5, д. Гирей.
918 100—12

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԵՒ ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ

V.

Մի նոր երեւոյթ հայ բեմի վրայ *)

Բ.

Ամենից առաջ անհաճոյ է թւում այն հանգամանքը, որ դրամատիքական ներկայացումների նկատմամբ մեր հայ հասարակութիւնը այդպէս գլխապատառ լցնում է թատրոնական դահլիճը, երբ օպերետ է ներկայացւում, թէկուզ միևնոյն կտորը՝ տասներորդ անգամ։ Այդպէս խօսողները, եթէ մի քիչ աչք ածեն հայկական նեղ հորիզոնից մի քիչ հեռու և անցնեն ուրիշ կուլտուրական երկրներ, այնտեղ էլ կը հանդիպեն նոյն երևոյթին։ Եւրոպայի իւրաքանչիւր խոշոր կուլտուրական կենտրոնում եթէ կայ, օրինակ, հինգ թատրոն լուրջ դրամատիքական ռեպերտուարով, կայ 10—15 օպերետային թատրոն։ Սակաւ չեն դէպքեր, երբ երկու տարի շարունակ, ամեն գիշեր, միևնոյն թատրոնում խաղում են միևնոյն օպերետը։ Այդ վիճակին էին արժանացել վերջին տարիներս Լէարի օպերետները, որոնք հեղինակին տասնեակ միլիոնների վաստակ տւին։ Մի ժամանակ Բեռլինի հասարակութիւնը այնքան էր տարւել օպերետով, որ այնպիսի լուրջ հաստատութիւններ, ինչպէս «Lessing Theater»-ը, երբեմն հարկադրւում էր իր Իբսէնը, Հաուպտմանը և Մետերլինկը փոխարինել օպերետով։ «Լուքսեմբուրգի կոմսը» մի ժամանակ այնքան էր հմայել ամբողջ Բեռլինը, որ պրոֆեսորից սկսած մինչև բանւորը նրա եղանակներն էին դնդնում։ Իսկ Վիեննայի թատրոններից մէկը մի պլակատ էր փակցրել պատերին, վրան ապուշ դէմքով մի մարդու պատկեր, որի տակ գրւած էր. «Սա այն միակ մարդը Վիեննայում, որ դեռ ևս չէ տեսել «Ուրախ Այրին»։ Ուրեմն թող չյուսահատւեն մեր հայրենակիցները. օպերետի սէրը միշտ եղել է քաղաքակիրթ երկրներում, իսկ Գերմանիայում, Ֆրանսիայում և Բելգիայում մանաւանդ զօրեղացել էր պատերազմի նախօրեակին. բայց դա չարգիլեց, որ այդ երկրները աշխարհ զարմացնեն իրենց հայրենասիրութեամբ և զոհաբերութեան պատրաստակամութեամբ։

Նիւթը դատարկ, թեթև բան է, իսկ ամենասիրւածներն էլ թուրքերէնից փոխադրւած, ասում են ոմանք։ Այստեղ արդէն հայի ծանրագոյն ուղեղն է խօսում. հայը սգաւոր ժամանակ միայն կարող է զւարճանալ։ Ազատ, անհոգ ուրախութիւնը գոյութիւն չունի նրա համար. դարերի արիւնն ու արցունքը այնքան են մեռցրել նրա հոգին, որ նա չի կարող ըմբռնել, թէ հնարաւոր է լուրջ մարդ լինել, բայց տեղն եկած ժամանակ ցատկել և զւարճանալ առանց խղճահարւած կամ սգաւոր լինելու։ Վերջապէս օպերետը հենց նրանով է օպերետ, որ չունի լուրջ բովանդակութիւն, այլ պարունակում է կոմիզմ, հումոր, երգ ու պար։ Հայը կարծում է, որ օպերետն էլ պիտի լացով և արիւնով լինի։ Մի այդպիսի փորձ արեց դրամա-օպերետային խումբը Երևանում. նա բեմ հանեց իր երաժշտական ղեկավարի մի շարադրութիւնը «Վրիժառուներ» անունով, որի նիւթը առնւած է մեր ժամանակի Թիւրքաց Հայաստանի կոտորածներից և կամաւորական խմբերի գործունէութիւնից։ Իւրաքանչիւր երաժշտական գործ պիտի համապատասխանի իր նիւթին. մի այնպիսի նիւթ, որ երևան է գալիս «Վրիժառուների» մէջ, պիտի նաև «Հուգենոտների» երաժշտութիւնն ունենայ և ոչ թէ օպերետային լղրիկ երգեր։ Ի մեծ ցաւ լուրջ կտորների սիրահարների՝ պիտի ասենք, որ եթէ վերոյիշեալ պէս «օպերետներ» բեմ հանւեն, հետզհետէ թատրոնում միայն աթոռները կը մնան իբրև ունկնդիրներ։ Ապա պիտի նկատի ունենալ, որ օպերետի համար հարկաւոր են խայտաճամուկ զգեստաւորութիւն, անբռնազբօս սիմպլ բարքեր, ազնւականութեան և ռամիկի յարաբերութիւն, կեանքի կոմիզմ և արտաքին յարդարութեան հուժոր պայմաններ, որ մեր հայ կեանքը քիչ ունի. այդ իսկ պատճառով, գուցէ ապագայում էլ հայ ինքնուրոյն կոմիք-երաժշտական գրւածքների մէջ իբրև նիւթ ծառայէ ոչ թէ հայկական, այլ թիւրքական կեանքը։ Թող այս էլ չյուսահատեցնի մեր հայրենակիցներին. որքան էլ գերմանացիք հայրենասէր են և նախանձախնդիր իրենց ազգային կուլտուրային, բայց և այնպէս նրանցում ամենասիրւած օպերետները ֆրանսիացի երաժիշտների գործերն են և ֆրանսիական կեանքից։

Ի վերջոյ, իբրև մեղադրանք, մի պարոն, ինչ որ ծածկանւան տակ թաքնւած, Ալեքսանդրապոլից «Հորիզոն»-ին գրեց, որ դրամա-օպերետային խմբի երաժշտական ղեկավար պ. Սամսոն Գաբրապետեանը մի քանի տարի առաջ Ալեքսանդրապոլում սազանդար էր։ Անշուշտ Թղթակից պարոնը այդ տողերը գրելիս մի յաղթական տեսք ունէր և կարծում էր, որ մի կարևոր յայտնութիւն է անում։ Ես չգիտեմ, թէ օպերետի մէջ որքան մեծ է նրա երաժշտական ղեկավարի դերը և չեմ ցանկանում նրա համեստութիւնը վիրաւորել, բայց ուզում եմ մի բան յիշեցնել։ Անշուշտ Թղթակից պարոնը կը յիշի (կամ լսած կը լինի), որ տարիներ առաջ Ալեքսանդրապոլի «ղայֆէքը» իբրև աշուղ-սազանդար նւագում էր մի ոմն՝ Աշուղ Ջիւանի անունով, որին շատ յաճախ սրճատան այցելուները հիւրասիրում էին մի ֆինջան սրճով և կամ քսան կոպէկ վարձատրութիւն ուղարկելով խնդրում էին երգել այսինչ երգը։ Նոյն Ջիւանին իբրև սովորական սազանդար հրաւիրւում էր նւագելու նաև հարսանիքներին ու քէֆերին. երբեմն էլ մի հարբած մարդ, զգացմունքի ցնցման վայրկեանին մանէթանոցը կպցնում էր նրա ճակատին և ասում. «Թարաքեամի մը չալէ, աղջիկս խաղայ»։ Բայց և այնպէս Ջիւանին պատւաւոր տեղ բռնեց մեր գրականութեան մէջ, իսկ Բրիւսովը թարգմանել է նրա «Զախորդ օրերը» և ներկայացնում է ռուս հասարակութեան, իբրև հայ ստեղծագործութեան մի գեղեցիկ նմուշ։ Ես չեմ ուզում աւելի հեռուն գնալ և ասել, որ աշուղ-սազանդար էր նաև Սայաթ Նովան, իսկ մի երիտասարդ վրացի բանաստեղծի պնդումով նաև Շոթա Ռուսթաւելին։ Շատ չխճճենք (?) գործը. բայց մի բան պիտի չմոռանալ, որ եթէ աշուղ-սազանդարները դեր են խաղում նորաստեղծ հայ օպերետի մէջ, դա նրա յաջողութեան գրաւականն է և ցոյց է տալիս, որ գործը սկզբից և եթ դրւած է առողջ և ուղիղ հիմքերի վրայ։ Բայց այդ մասին մի քիչ յետոյ։

Մարտ. Յարութիւնեան

„ՀՈՐԻԶՈՆԻ" ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐԻՑ

Սարոկին, 29 մայիսի

Քանի մը համագիւղացիներիս հետ միասին մեծ դժւարութեամբ վերջնականապէս կրցանք արտօնագիր առնել ու երթալ մեր աւերւած հայրենիք կիւղը տեսնելու։ Քանի մօտենում էինք գիւղին, այնքան մեր վրայ մի տեսակ ծանրութիւն է իջնում և չենք կարողանում խօսել։ Ահա և գիւղը։ Կանաչով պատած պատուհանները ջարդւած, դռները կոտրած։ Սկսում ենք գիւղի ծայրի առաջին տանից հետզհետէ բոլոր տները մտնել։ Ահա և իմ հայրական տունը, որտեղ այնքան երջանիկ մանկական օրերս եմ անցկացրել, ծնողների ջերմ գրկում քոյր ու եղբայրներով շրջապատւած, սակայն հիմա ո՞ւր են նրանք... Ուզում եմ մի խօսք ասել ընկերներիս, սակայն լեզուս պապանձւել է... Լուռ ու մունջ շարունակում ենք գիւղի փողոցներով առաջանալ։ Ամեն մի տուն մտնելիս, մեծ ու փոքր հորեր էինք գտնում փորւած, երևի գիւղացիք գնալուց առաջ այդ հորերում իրենց թանկագին ապրանքներն են թաղել նորէն վերադառնալու ու գտնելու յոյսով, սակայն թալանչիները իրենց ձեռքով թաղածի պէս ամեն բան երևան են հանել։ Մտնում ենք եկեղեցի, միայն չորս պատերն են մնացել, ամեն ինչ թալանւած ու կողոպտւած է։ Բարձրանում ենք գիւղացու արդիւնքով կառուցւած նորաշէն և իր շրջանի փառաւոր դպրոցը. ոչ դրասեղաններ են մնացել, ոչ նստարաններ. յատակի տախտակներն էլ քաշել ու տեղ տեղ փորել են, այնտեղ էլ կարծես պահւած իրեր գտնելու յոյսով։

Այնուհետև մի տասնուհինգ օր էլ մնացինք այնտեղ, թէև ապրելու ոչ մի հնարաւորութիւն չկար։ Այդ 15 օրւայ մէջ մեր հարց ու փորձերից երևաց, որ գիւղացիք գաղթելուց առաջ իրենց տնային իրերը պահ են տւել դրացի թիւրքերին, սակայն նրանցից շատ քչերը միայն խոստովանեցին, որ իրենց քով պահւած իրեր կան։ Հայերի արտերից ցանւածներ կան. տները թէև արտաքուստ անվնաս են մնացել, սակայն ներքուստ բնակութեան համար բոլորովին անպիտան են դարձել, ինչ որ փայտեղէն շինւածներ կան տների մէջ, բոլորն էլ ջարդւած ու վառւած են։

Դռները և պատուհանները մեծ մասամբ քանդւած ու դեռ քանդւում են վառելիքի համար։

Անհրաժեշտ է շինութիւնների պահպանութեան համար մի քանի մարդ նշանակել, քանի դեռ ուշ չէ. այս բանի վրայ թող հայրենակիցներս ուշադրութիւն դարձնեն։

Յովհ. Յովհանեան

ԲԻԹԼԻՍԻ ԿՈՏՈՐԱԾԻՑ ԱԶԱՏՒԱԾՆԵՐ

Բիթլիսէն ստացայ պ. Յովսէփ Բարսեղեանէն կոտորածէն հրաշքով ազատւածների հետևեալ ցանկը, որոնց մեծ մասը Վանում և մաս մըն ալ Բիթլիսում են։

Խնդրում ենք հրատարակութեան տալ ձեր յարգելի թերթի մէջ ի գիտութիւն այլ և այլ տեղեր գտնւող բիթլիսցիներուն, որոնք կուզէին օգնութեան փութալ, հրաշքով ազատւած և

digitised by A.R.A.R.@

այսօր թշուառութիւն ճիրաններու մէջ տառապող իրենց հարազատներին։

Գ. Պագճալեան

Առայժմ Վանի մէջ գտնուած Բաղէշի գաղթականաց ցանկը հետևեալն է.

Գրգոյեան Եղիշէի կին Աղնիւ, որդիք Եղւարդ և Բագրատ, Աղասիրունի Մուշեղի տղայ Գարեգին, Գոմցի Ջաղցպան Թաւօյի տղան, Խաչմանուկեան Յովակիմի տղայ Դանիէլ, եղբայրները Թագւոր և Եզնիկ, աղջիկը Օղիտայ (Մուրատ էֆէնտիի հարս), որդին Հայկ, Նազար Գէորգի տղայ Լևոն, կասապ Բարսեղի տղայ Մանուկ, Մատէի Գրիգորի տղայ Յովսէփ, Երկաթ Կզրէի տղայ Միհրան, համալ Կարապետի տղայ Միհրան, Սուլախ Մինասի տղայ Միհրան, սօլկար Գօղոսի տղայ Միսակ, Շօխիկեան Խաչրովի տղայ Ռուբէն, Դանէլի Կարապետի տղայ Դանիէլ, Նաջար Խոսրովի աղջիկ Սիրվարդ, Իրժեցու Միսակի աղջիկ Տիրուհի, Բիւրքճեան Կարապետի տղայ Արամ, աղջիկը Մաքրուհի, Բարձօյի Ցակոբի տղայ Երուանդ, Խուռտկողեան մհտ. Խաչկէի տղայ Երուանդ, բողոքականաց պատուելի Խաչկէի տղայ Գիսակ, աղջիկը Շնորհիկ, Գոմցի Ջաղցպան Եղիշի տղայ Հայկ, Աբէթ Սիմոնեան (կտաւագործ է եղեր հայրը), եղբայրը Սեդրակ, համալ Գասպարի տղայ Գեղամ, Բարահատեան Միսակի կին Բիբասբէ երեք աղջիկներով, քիլարչու Իգիթի Պետրոսի աղջիկ Անժէլ, Երւանդ Ալեքսանեան Կլճեան, փռունճի Ցակոբի աղջիկ Արուս (Ասպրի), տղան Անդրանիկ, աղջիկը Ֆոթուխ, եղբայրը, Սեդրակի տղայ Անդրանիկ, Կունտրաճի Զալապու աղջիկ Լուսնթագ, Ջաղցպան Ցակօյի աղջիկ Մայրամ, Սիմի Սէթօյի կին Սառա, Բաջըբրունի, Խեաք Հայրապետի տղայ Յովանէս, փռունճի Մամբրէի կին Աղնիւ, աղջիկը Արուսեակ, Մաւէեան Ցարութիւնի աղջիկ Մաքրուհի, Խէնչէլեան Բարունակի աղջիկ Թագուհի, Գոսոյեան Սերոբի աղջիկ Հեղինէ, Սինօյի Արրկէ աղջիկ Հայկանուշ, Բատէ Խաչկէի աղջիկ Աղնիւ, համալ Սարգիս, կինը Աղաւէն, տղան Միհրան, գարբին Գօղոսի կին Ախնիբ, իր աղջիկը, աղջկան տղաք Վահան և Աւագ, Մուրատ էֆէնտիի քոյր Սէլլան, իր Թոռ Ֆէրտինանտ Սամսոնեան, Դավօյի Ցօվօյի աղջիկ Արիսակ, երկու տղաք Գեղամ և Անդրանիկ, աղջիկը Եսթեր, մհտ. Պապոյեան Ումբրշատ կին Իգաօ, աղջիկը Բերսաբէ, որդեգիր Տ. Սարգսի Մալխասի Վահանի տղան, Թութեցի Գրիգորի կին Անանայ և իր հարս Սօֆան, փօլիս Ասպատուրի աղջիկ Նունուվարդ, Թէրզի Շահօյի Միսակի աղջիկ Ֆօթուխ, Խէնչէլեան Յովսէփին աղջիկ Սաթենիկ (Ապաճեան Լևոնի կին), որդին Անդրանիկ, սաղրանտ Արսէնի քոյր Սրբուն իր աղջիկ Սիրանուշ, Բէշիրեան Աւետիսի կին Թագուհի, գարբին Թումէյի հարս մհտ. Շուշան, և Շուշանի հարս Մայրամ, մեցի Մարգպետունի Գրէէ կին Վէրգին իր աղջիկներով, Մոտկցի Մօրէք Գրէէ հարս Սառայ, Թութայ Խզօյի Մուշեղի կին Լուսին, Կաշագործեան Ցարութիւնի կին Աղնիւ գրքածախ (ունի մէկ տղայ, երկու աղջիկ), փռունճի Ալէքսանի կին Սառայ, իր տղան Համբարձում, աղջիկը Սաթենիկ, Աղասիրունի Յովանէսի կին Մարգրիտ, Միխչանց Թամոյի սօլկար Բինիամինի կին Աղնիւ, Էրմօրեան Յովսէփի կին Սաթենիկ, աղջիկ Վիկտօրիա, սօլկար Ալէքսանի կին Արէգ, Խոցգեղցի Խաչկէի աղջիկ, Սախօյի Մելքոնի աղջիկ Աղանի, փինաչի Կարապետի աղջիկ Մաքրուհի, քաղաք Սարգիսի կին Գրաբեան, Ջաղցպան Կանէի աղջիկ Սաթենիկ, Ասպատուրեան Սիմոնի կին Բրիսթ (Գրգոյեան), մհտ. Ասլօյի Նազարի աղջիկ Շուշան, Կորվցի Պետրոսի կին Թաքուն, Լօփօյի Աւետիսի աղջիկ Սուլվի, Բագօեան Մկրտչի կին Ֆլօրայ, բողոքական վարժապետի կին Ալեր, Եազմաճեան խանում Նաջար Կարօյի Յովսէփի կին, բողոքականաց ծառայ Միսակի կին Արեգ, աղջիկ Զմրուտ, Ղուկասեան Կոստինի կին Աքապեն, Ժաժիկ Մուրատի աղջիկ Հայկանուշ, Աւտալի Ցօվօյի կին Սալվի, մէկ տղայ և մէկ աղջիկ, Թէրզի Մկրտիչի Արրկէ աղջիկ Արուսեակ, Գրգոյեան մհտ. Զատիկի տղայ Վաղինակ, Եսթեր Մխիթարեան, Նոյեմզար Սիմոնեան Ջալալպետօյի (Թէրզի), Ասպատուրեան Արփիարի տղայ Ենովք, Ապահաթեան Արէթի աղջիկ Արմենուհի, Ամիրի սօլկար Մինասի տղայ Պարգև, Բատիկեան Ցարթինի աղջիկ Նիկտար, Փարխունա գիւղացի Բարգէն Մեսրոպեան, Վազգէն Մեսրոպեան, Կուլէկցի Ղևոնդ Գրիգորեան, Նազար Գրիգորեան Դապու գիւղացի, Խիգնայ Խարթայ Գրիգոր Ղուշօյեան, Բէքօյի Ցակոբի կին Աղնիւ, Տանտրենց Նաջար Ցարթինի աղջիկ, Ուրմօյի Կակօյի Ցակոբի կինը, իր քոյրը, քրոջ տղան Ուժրօյի Կակօյի Սեդրակ, իր կինը, երկու տղան՝ Անթոյեան Օհանի որդի Անթուան, գարբին Գուլամի Ցովան իր ընտանիքով։

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

ԳԵՐ. ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԻ ՑՏԱՐԻՑ

8 յունիսի

Արևմտեան ճակատ.—Կատաղի կռիւները Գողոմիչի հիւսիսային շրջանում (Ստիրի վրայ) շարունակւում են։ Գրուդեատին գիւղը մի քանի անգամ ձեռքից ձեռք անցաւ։ Երեկ կէսօրին մօտ մեր զօրքերը ներս խուժեցին այդ գիւղը, գերի բռնեցին 11 սպայ, 400 զինուոր և խլեցին 6 գնդացիր։ Գերմանացիների փոթորկային կրակը ստիպեց մեզ նորից պարպել այդ գիւղը։ Կատաղի յամառութիւն ցոյց տալով Վորոնչին գիւղի շրջանում, Կիսելինի հիւսիս-արևելեան կողմը, գերմանացիներն այստեղ բազմիցս յարձակումներ գործեցին ծանր և թեթև թընդանօթների փոթորկային կրակի աջակցութեամբ։ Մեր նորակազմ գնդերը յունիսի 7-ի երեկոյեան շեշտակի յարձակումով փախցրին գերմանացիներին, վերցնելով 9 գնդացիր և գերիներ, որոնք պատկանում են մի քանի գնդերի կազմին։ Յունիսի լոյս 8-ի գիշերը ժամը 3-ին Սառխոդի վրայ Ռայ-Մեստօ գիւղի շրջանում (Վորոնչինի հիւսիս-արևելեան կողմը) թշնամին յարձակումներ էր գործում զօրասիւներով։ Գործը հասաւ սւիններին։ Գերմանացիները չդիմացան և փախան, թողնելով մեր ձեռքին վիրաւորներ և գերիներ, որոնց թիւը պարզւում է։ Կիսելինի շրջանում և դրանից դէպի հարաւ յամառ կռիւներ են տեղի ունենում։ Մեր ծայրայեղ ձախ թևի վրայ մեր զօրքերը, հետապնդելով թշնամուն, անցան Սերետ գետը։ Գեն. Բրուսիլովի բանակների մայիսի 22-ից մինչև յունիսի 3-ը վերցրած գերիների և աւարների ընդհանուր թիւը կազմում է 3,350 սպայ, 169,134 զինուոր, 198 թնդանօթ, 550 գնդացիր, 189 ռմբաձիգ և ականաձիգ, ռումբերի 119 արկղ, 34 լուսարձակ և ուրիշ շատ ռազմամթերք ու նիւթեղէն։ Յունիսի 4-ից մինչև 8-ը կռիւների մէջ վերցրած գերիների և աւարների ընդհանուր թիւը պարզւում է։

Դւինա գետի ճակատի վրայ գերմանական արտիլերիան ուժեղ կրակ էր բացել Իկսկիւլի նախակամրջի ամրութեան և Եակոբշտադի դիրքերի հիւսիսային մասի դէմ։ Յունիսի լոյս 7-ի գիշերը գերմանացիները, Սմորգոնից դէպի հարաւ գտնուած մեր դիրքերը ուժեղ կերպով ռմբակոծելուց յետոյ, յարձակման դիմեցին։ Ճակատի մասերից մէկում նրանց աջողւեց ներս խուժել մեր խրամատները, բայց արտիլերիայի գործողութեամբ և հակայարձակումով նրանք դուրս քշւեցին և յետ քաշւեցին դէպի իրենց նախկին դիրքը։ Այդ շրջանի միւս մասերում թշնամու բոլոր փորձերը յետ մղւեցին մասամբ կրակով և մասամբ սւիններով։ Թշնամու օդանաւերը Վիլէյկա կայարանի վրայ մօտ 40 ռումբ նետեցին։ Օգինի ջրանցքի վրայ մի քանի ընդհարումներ տեղի ունեցան։ Արտիլերիան երկու կողմից էլ ուժեղ կրակ էր բացել։

Կովկասեան ճակատ.— Դիարբեքիրի ուղղութեամբ մեր հետախոյզները դարանից հրացանազարկ արին թիւրքական մի խոշոր զօրամաս, որ գնում էր փոխարինելու իրենց պահակին։ Մոսուլի ուղղութեամբ, Ռևանդուզի շրջանում, վրացիներից կազմւած մեր նոր զօրամասերից մէկը աջող ընդհարում ունեցաւ քրդերի մի մեծ խմբի հետ. քրդերը, տալով մեծ թւով սպանւածներ, փախան։ Բաղդադի ուղղութեամբ մեր կազակների յանկարծական յարձակումով թիւրքերը յետ են շպրտւած Կոլայ-Շահինի շրջանից։

ԼՈՆԴՈՆ, 8 յունիսի.—Հասցից ըստացւած տեղեկութիւնների համաձայն, գերմանական 75,000 զօրքեր ֆրանսիական ճակատից փոխադրւած են արևելեան ճակատը օգնելու համար աւստրիացիներին Բուչաչի մօտ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՌԱԶՄԱԲԵՄ

ՓԱՐԻԶ, 7 յունիսի—(Ուշացած ճանապարհին), Երեկոյեան պաշտօնական հաղորդագրութիւն։ Ճակատի ամբողջ երկայնքի վրայ էական ոչինչ չպատահեց, բացի բաւական եռուն թընդանօթաձգութեամբ Վօ բերդից դէպի հարաւ շրջանում։

ՓԱՐԻԶ, 8 յունիսի.—Ցերեկւայ հաղորդագրութիւն։ Սոմից հարաւ գերմանական մի զօրամաս փորձեց մօտենալ ֆրանսիական զօրագծերին Մոկուրի առջև, սակայն ցրիւ տրւեց մեր հրացանային կրակով։ Ռէյմսից հիւսիս-արևելք գերմանացիները պայթեցրին երկու ականներ, յետոյ յարձակւեցին «108» բարձունքի մօտ, Բերրի-օ-Բակից հարաւ մեր խրամատների վրայ, սակայն կասեցւեցին մեր արգելիչ կրակով և կատարեալ պարտութիւն կրեցին։ Մաասի երկու ափերին մեր և թշնամու արտիլերիան ուժեղ գործունէութիւն ունէին գիշերւայ ընթացքում։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ, 8 յունիսի.—Հիւսիս-Ամերիկեան Միացեալ-Նահանգների պատասխանը Մեքսիկայի զեկուցագրին յանձնեց Մեքսիկայի դեսպանին։ Միացեալ-Նահանգների կառավարութիւնը վճռապէս մերժում է Մեքսիկայի պահանջը և Մեքսիկայի կառավարութեանը պախարակում է իր զեկուցագրերի անքաղաքավարի տոնի և անպատշաճ ձևի համար։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՀՌՈՄ, 7 յունիսի.—Հաղորդագրութիւն գլխաւոր շտաբի։ Յունիսի 5-ին մենք վանեցինք թշնամու նշանակելի գրոհները Ջենովա—Սարկօ ձորի մուտքի մէջ, Դաննեից վեր, Կիեզի վրայ, և Մոնտէ-Զովէի ուղղութեամբ՝ Պօզինա հովտում։ Երեկ Սետտէ-Կոմունի սարահարթի վրայ եռուն կռիւ էր տեղի ունենում Ասսիագոյից հիւսիս և արևելք։ Սաստիկ փոթորիկը աւելացնում էր առաջխաղացութեան դժւարութիւնը՝ հակառակորդի շարունակական հակայարձակումների ժամանակ, որոնք բոլորը յետ են վանւած։ Թշնամու զօրքերն աջ թևի վրայ բռնեցին մօտ 200 գերի։ Վերին Բոյտէում յունիսի 6-ի լոյս գիշերւայ ընթացքում թշնամին մի քանի անգամ յարձակւեց մեր նոր դիրքերի վրայ, սակայն յետ վանւեց կորուստներով։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ԱԹԷՆՔ, 7 յունիսի.—Լաւատեղեակ աղբիւրներից հաղորդում են, որ Սկուլուդիսի կաբինետի հրաժարականը սպասւում է պառլամենտի վաղւայ նիստին։ Մինչ այդ՝ թագաւորը կը փորձի նոր կաբինետ կազմել Ալէքսանդր Զաիմիսի գլխաւորութեամբ։ Վերջինս ներկայումս բացակայ է, բայց վաղը, հաւանօրէն, Աթէնք կը վերադառնայ։

ԱԹԷՆՔ, 8 յունիսի.—Վաղը Համաձայնութեան պետութիւնների ներկայացուցիչները յունաց կառավարութեանը վերջնագրի բնոյթ ունեցող պահանջներ կառաջադրեն։ Պատշաճ յայտագիրը մատնանշում է այն փաստը, որ յունաց կառավարութիւնը ոչ միայն բարեկամական չէզոքութիւն չի պահպանում Համաձայնութեան պետութիւնների վերաբերմամբ, այլև խախտում է նոյն իսկ լօյալ չէզոքութեան սկզբունքը։ Այդ խախտումը նկատւում է այն բանում, որ հովանաւորութիւն է ցոյց տրւում մի քանի օտարերկրացիների, որոնք բացարձակ կերպով աշխատում են մոլորեցնել յունաց հասարակաց կարծիքը և յունաց հողում ստեղծել Յունաստանի յայտարարած չէզոքութեանը թշնամի կազմակերպութիւններ, որոնք նպատակ ունեին վնասել դաշնակիցների ցամաքային և ծովային ուժերին։ Բուլղարական զօրքերի յունաց հողը մտնելը, Ռուպէլ բերդի և ուրիշ ռազմական կէտերի յունաց կաբինետի համաձայնութեամբ գրաւելը սպառնալիք է հանդիսանում Համաձայնութեան պետութիւնների դէմ և ստիպում է նրանց երաշխաւորութիւններ պահանջել։ Միւս կողմից, ներկայ կաբինետը խախտել է նաև յունական սահմանադրութիւնը, որովհետև մի տարւայ ընթացքում պատգամաւորների ժողովը երկու անգամ ցրւած էր, ընտրողները դրօշակների տակ էին կանչւած, երկիրը ոստիկանական ռեժիմի էր ենթարկւած և գնում էր դէպի կորուստ։ Յունաստանը օտարերկրեայ լծից ազատող և նրան անկախութիւն տւող պետութիւնները ոչ միայն իրենց իրաւունքը, այլև յոյն ժողովրդի վերաբերմամբ իրենց պարտքն են համարում միջոցներ ձեռք առնել նրա իրաւունքները պաշտպանելու համար։ Այդպիսի միջոցներ են համարում նրանք իրապէս ամբողջական ցրւել յոյն բանակի մոբիլիզացիան և այնպիսի մի կաբինետ կազմել, որ երաշխիքներ տար Յունաստանի կողմից Համաձայնութեան պետութիւններին բարեացակամ չէզոքութիւն պահպանելու և անկեղծ ցանկութիւն՝ հաշւի առնելու հասարակական կարծիքը, որի արտայայտիչն է պատգամաւորական պալատը, որ կը բա
կանայ սահմանադրութեամբ նախ
տեսնւած պայմանաժամի ըն
և զօրանոցում յետոյ ընտ
կարգի վերահաստատութեամբ, փ
ջապէս՝ փոփոխելով այն ոստիկ
կան աստիճանաւորները, որոնք կ
Թակի ազդեցութիւններով նպաստ
են խաղաղ քաղաքացիների վրայ կ
տարւած բռնութիւններին, ուրիշ
տրիկաններով, որոնք կընչանական
մաձայնութեան պետութիւնների
ւանութեամբ։ Անհրաժեշտ համար
այդ միջոցների անյապաղ կիրառու
պաշտպան պետութիւնները յոյն
ռավարութեան վրայ են բարձ
ամբողջ պատասխանատւութիւնն
դէպքերի համար, որոնք կարող
պատահել, եթէ իրենց արդարացի
հանջները չընդունեն։

ԵԳԻՊՏՈՍՈՒՄ

ԼՈՆԴՈՆ, 8 յունիսի. — Եգիպտ
զօրքերի ընդհանուր հրամանատա
հաղորդագրում է. Յունիսի 6-ին
տարւած է օդային արշաւանք՝
Արիշից 5 մղոն դէպի հարաւ գտնւ
ւած թշնամու աէրօդրոմի վրայ,
բաղկանում է 6 կայանից։ Մեր օդա
նաւախումբը, բաղկացած 11 ապա
րատներից, 76 ռումբ ձգեց հակառա
կորդի աէրօդրոմի և բանակատեղի
վրայ։ Բացի այդ, թշնամու զօրքե
վրայ յարձակում գործեց ռումբեր
և արտիլերիական կրակով։ Մեկն
յատակը այրւեցին 2 օդանաւայ
կայաններ և նրանցից 4-ը վնասւե
մի քանի տեղերից։ Կայաններու
գտնւած աէրօպլաններից անպէտք
ւած են ոչ պակաս 5-ը, թերևս և
ւելին։ Բաց երկնքի տակ գտնւ
երկու աէրօպլաններ ոչնչացւած
սպանւած են թշնամու նաւուղիղ գ
տողը և մի քանի մեխանիկներ. ան
լիական ապարատներից այդ յա
ձակման ժամանակ կորան 3-ը. նրան
ցից մէկը իջաւ աէրօդրոմից 2 մղոն
հեռու և այրեց նաւուղիղով հանդերձ
միւսը ծովն ընկաւ. սրա նաւուղի
ազատւեց մոտորի նաւակով. երրորդ
էլ Արիշից մօտ 8 մղոն հեռու ջա
իջաւ. սրա նաւուղիղը վերցւեց
Կանտարա տարւեց նրան ընկերակցո
աէրօպլանի կողմից, որ 90 մղոն
2 ուղևորներով, բացի իր սեփակ
նաւուղիղից։

ՔԵՌԻԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հեռագրով ցաւակցութիւն են յայտ
նում՝

Տաշքենդից—Հայկական կոմիտ
Հոգեհանգիստ է կատարւած շատ
զօթողների ներկայութեամբ։

Գործող բանակից—Դիլմանի Կարա
շանեան հիւանդանոցի բժիշկ Մելի
Վարդանեան։

ՎԱՆՈՒՄ

(Տարեդարձի օրեր)

I

Այսօր մայիսի 3-ն է՝ վանեցիների տարած յաղթութեան առաջին տարեդարձը։ Երկու-երեք-չորս օրերից յետոյ էլ՝ մայիսի 5-ին, 6-ին ու 7-ին՝ նորանոր տարեդարձներ են—այդ օրերին մեր կամաւորական խմբերը մտան Վան։

Գեղեցիկ օրեր էին՝ արևոտ, ուրախ։ Հրճւանքի մէջ էինք ու երջանիկ։ Իսկ հիմա, տարեգլխին տները այրւած ու քանդւած—այն տները հենց, որոնց պատուհաններից ծաղիկներ ու ժպիտներ էին թափւում այդ անցած օրերին։

Մի հատիկ տարի՝ իրար մերժող սկիզբով ու վերջով։ Կարճ միջոցում փոխւեցին զոհութեան երգը՝ տառապանքի, վառ յոյսերը՝ դառն խաբւածութեան։ Մեր ազգային պատմութիւնը հարուստ է, անշուշտ, բախտի ու դժբախտութեան մրցութիւններով. ցերեկների ու գիշերների պէս իրար են յաջորդել՝ փառքերն ու անկումները։ Բայց այժմեան հայերիս համար ոչ մի դժբախտացում չի եղել այնքան կսկծալի ու խոցուն, որքան Վանի տրագեդիան։

Վանը անցեալ տարի այս ժամանակ մեր ըղձանքն էր, որին ձգտում էինք հեռուն սրտով։ Նա մեր ապագայի սկիզբն էր ու հանգրւան։ Եւ երբ հասանք ու գրկախառնւեցինք... փոթորիկն եկաւ ու մեր բախտը փշրեց...

Հայ ժողովրդի անցեալի ամենաճիշտ ու ռելիէֆ կենդանագիրն է Վանի այս մէկ տարին։ Մեր պատմական ճակատագրի մարմնացումն է։ Մեր պատմութեան մէջ, ուրախ և տխուր վիճակների յարափոփոխ յաջորդականութեան ոլորտներում՝ կայուն է մնացել ցեղի դիմացկունութեան ոգին. և Վանի աւերակների մէջ այսօր բացայայտ կերպով երևան է եկել մեր ազգային գոյատևութեան անշիջելի ուժն ու կամքը։ Վանը վերակենդանանում է։ Խիստ երջանիկ ու միաժամանակ խիստ դժբախտ տարին լրացաւ այդ վերածնութեանն ի տես։ Սկսւում է նոր տարին՝ հին, անանց հաւատքով և նոր վառ սպասելիքներով... Արդեօք ինչ կը լինի գալ տարի, ինչ կը լինի այն միւս տարիներին։

II

Շուշանց գիւղ։ Վանի մօտն է՝ երեք-չորս վերստ դէպի արևելք, «Շուշանց» բլրի դօշին, որը Վարագայ սարի արևմտեան ստորոտին է փարած։ Անցեալ ապրիլեան կռիւներին գիւղը եղել է կարևոր դիրք՝ Վարագի ճամբան պահելով։

Մեր սիրելի Սեպուհի հետ գնացինք Շուշանց։ Սեպուհը յիշողութիւններ ունի այնտեղ՝ հայդուկային կռիւների ժամանակից. ծպտեալ ապրել է գիւղի մէջ, նաև Կարմիր-վանքում, որը կէս վերստի վրայ է գիւղից՝ ուղիղ դէպի հիւսիս։ Իսկ ուղիղ դէպի հարաւ մի ձոր կայ, փոքրիկ ու գողտրիկ, և ձորից անդին, Վարագի կողմը, մանր բլրագագաթներ, որոնք նոյնպէս եղել են օթևաններ մեր հայդուկների համար...

Աւերւած է Շուշանցը. տները քանդւած. իսկ պարտէզները կանաչած՝ ծառերը ծաղկած... Դուրս են գալիս տներից հատիկ-հատիկ բնակիչներ, որոնք անցեալ տարի փախել էին Պարսկաստան ու Կովկաս և այժմ վերադարձել են գիւղ՝ օջախները վերականգնելու։ Քչւոր են. գիւղացիների մեծագոյն մասը դուրսն է՝ օտարութեան մէջ կամ թէ կոտորւել է ու կորսւել։

Այնքան ենք մեր միտքն ու հայեացքը վարժեցրել սակաւամարդութեանը այս շրջաններում, որ իրենց աւերակների մէջ երեցող այդ բնակիչները առանձին բան են թւում ինձ և մեծ գոհութիւն պատճառում, մանաւանդ որ նրանք ժպտով են առնում մեր բարևները... Զարմանալի՜ ազգ ենք, Աստւած վկայ. հսկայական աղէտից կոծւած ու ցնցւած այս մարդիկ, որ հազար ու մի բան են կորցրել, դեռ կարողանում են ժպտալ՝ ուրախ ժպտալ։ Ժպտում են և միաժամանակ եռանդով աշխատում՝ քանդւած օջախը շինել ու վառել նորից... Ո՜րտեղ է հայակեր Զարէքը, թող տեսնի այս անպարտ գոյատևութիւնը, թող տարակուսի...

Երկու մանուկ, կիսաւեր տան առաջ, արևի տակ խաղում են բըչոտ, չողիկ շանլակոտների հետ, որոնք հաճոյքով թաւալ են տալիս գետնին ու վնգստում։ Բոլի պարտէզումն էլ, ծառերի վրայ կաչաղակներն են շաղակրատում... Աղբիւրի ջուրը, որ վերևից է գալիս, իրա համար հոսում է ներքև...

Նայում եմ ներքև—ծովն է երևում՝ մի քիչ մշուշած, մի քիչ գորշացած։

Ծով ասած՝ Վանայ լիճն է. բայց վանեցին լիճ չի ասում, ծով է ասում, և «ծով»-ն աւելի խորհրդաւոր է հընչում։ Ինչպէս «լիճ» կոչել այս հըսկայական գոյն ու կապոյտ տարածութիւնը, որի հետ կապւած է մի ամբողջ ազգային անցեալ...

Վանայ ծով, Որքան գեղեցիկ ես, ծով, Որքան սիրում եմ քեզ, Վանայ ծով,

Նորից եմ տեսնում քեզ։ Ողջոյն քեզ, իմ սիրած ծով, հայրենի ծով, հայկական ծով։ Ե՞րբ կը հանդիպեմ քեզ դարձեալ՝ մի լաւ ժամանակ, խաղաղ ժամանակ։ Ախ մի խաղաղէր այս երկիրը՝ քո երկիրը, հայ երկիրը։ Ես քեզ տեսնեմ խաղաղ օրերին, ոչ արիւն լինէր, ոչ էլ դիակներ՝ ափերիդ վրայ, ջրերիդ միջին։

Ցատակումդ թաղիր մեր տառապանքը, պինդ թաղիր։ Վերջին փորձութիւնն է, ծով։

... Ալիքները աւելի են գորշանում. մշուշը խտանում է։ Դժւարութեամբ եմ նկատում Դեէ-Բօյնու հրւանդանը, որ սեպաձև մտել է ջրի մէջ հարաւային ափին։ Հազիւ է նշմարւում Աղթամար կղզու ուրւագիծը, իսկ Առտէրը չի երևում։ Հրւանդանի այս կողմում Զէվանն է, այն կողմում՝ Սորփը, երկուսն էլ յայտնի անցեալ տարւայ արիւնալից կռիւներով... Ո՜ր մէկ տեղի վրայ կանգ առնես ու յուշեր հաւաքես. բոլոր տեղերը, Վանից Դատվան, Արճէշ ու Բերկրի, դարձել են հայ կամաւորութեան համար պատմական վայրեր։

III

Վերադառնում ենք Շուշանցից և քաղաքին չհասած՝ մտնում ենք որբանոց, որ Քաղաքների Միութիւնն է հիմնել։ Շինութիւնը, որ զերծ է մնացել անցեալ տարւայ հրդեհումներից, ընդարձակ է. բակը լայն է, ազատ ու հարթ։

Մեզ ծանօթ անձինք են կառավարում որբանոցը՝ օր. Մ. Ենգիբարեան և օր. Մեծրայեան (Թիֆլիսի Գայիանեան դպրոցի վարժուհի), երկուսն էլ եռանդուն աշխատողներ։ Նրանք պատրաստ են սիրով տեղեկութիւններ տալ որբանոցի մասին։ Սակայն ինչ տեղեկութիւն ուզենք—որբերի ներկայութիւնն ու տեսքն ինքնին հերիք են՝ որ մենք գոհութեամբ լցւենք։ Բոլորը մաքուր, մաքուր հագնւած. կեանք է տիրում բակի մէջ...

Լաւ կը լինէր, ի հարկէ, որ առհասարակ կարիք չզգայինք որբանոցներ հիմնելու, այսինքն չունենայինք որբեր։ Սակայն երբ աղէտը եղել-պրծել է, և այս որբերը մնացել են ողջ, ժպտում են հիմա—էլ ինչպէ՞ս չուրախանալ։ Սրանք են, չէ՞, որ պիտի մեծանան ու մեր վաղւայ սերունդը կազմեն, ցեղի գոյութիւնը շարունակեն՝ մեզանից աւելի բախտաւոր պայմաններում։ Մուշից, Բիթլիսից, Խիզանից, Շատախից, Թիմարից՝ անտէր երեխաները հաւաքել են միասին ու հաւասարապէս խնամք ու գուրգուրանք վայելում։ Նրանց հասած դժբախտութիւնը կամաց-կամաց մեղմանում—անցնում է և տասը-տասնուհինգ տարիներից յետոյ, դաստիարակւած ու պատրաստւած, այս երեխաները իրենք իրենց համար երջանկութիւններ կը գտնեն ու կապրեն՝ ծնողներից աւելի ազատ։

Աշխոյժ երեխաներ են, աչքաբաց։

Շատ քաբեկամանում ենք հետևել
մեր շուրջը խումբ է կազմւում և հը
չում է «Մեր հայրենիք»։ Ձայները թի
խիստ են իրարից շեղւում, բարձ
ցածր գնում. բայց թէ ոգևորութիւն
է հետաքրքրականը, որով երգում
երեխաները։

Վանոց, Թաթուլ ու Շահար եր
որբ եղբայրներն էլ... «Սերբերէն եր
գել ես գիտենք» ասին ու երգեցի
«Հարդան հարմ»—կասի Թուլիկ
ժպտում ես ու կատակում՝ «ա՛յ թէ ո
խարհ տեսած մարդիկ էք հա՜...»

Հայ բնաւեր որբերը երգում
դժբախտ Սերբիայի երգը։ Ցեղայ
հայկական խմբերգի միջոցին՝ անն
մարձակ ու անվարժ ղամ էր պահ
մի ֆիւրդ երեխայ, հայ երեխաներ
արանք մտած։

Որբանոցում կան և քիւրդ երեխա
ներ (մօտ 30 հոգի), տղայ ու աղջիկ
խնամւում են հաւասար ուշադրու
թեամբ, անխտիր։

Խորհրդաւոր է հայ ու քիւրդ որբերի
այս խաղաղ ընկերակցութիւնը՝ թշ
նամութեան ու վրէժի ժայթքումների
յետոյ։

— «Սա քուրդ է... ան ալ քուրդ է»
—ցոյց են տալիս հայ երեխաները
անխտրական ու մտերմաբար ծիծաղ
երեխաներին։

Սրանք գոնէ ազատ լինին (և
ՆԵՆ!) այն ցեղային պայքարից,
այնքան դժբախտութիւններ բերե
մեր ժողովրդին։

Վ. Վոլադեան

(Կը շարունակուի)

Վան, 3 մայիսի

digitised by A.R.A.R.@

ՄԱՄՈՒԼ

«Русс. Вѣд.» (№ 21) մէջ պրոֆես. Ժիլեցովը խօսում է արդիւնաբերողների և բանւորների մէջ ծագող ընդհարումները հարթելու մասին.

Վերջերս շատ է սրւել այն հարցը, թէ ինչպէս հարթել արդիւնաբերութեան մէջ տեղի ունեցող հակառակութիւնները։ Այդ հարցը կարող է վճռւել միայն հաշտեցման ատեաններով (примирительныя камеры), որոնց պէտք է կազմել ռազմա-արդիւնաբերական կոմիտէներին կից և սրանց որոշմամբ։

Ի հարկէ, այս հիմնարկութիւնը ստեղծելու համար օրէնսդրական ճանապարհը կը լինէր աւելի վստահելի։ Այդ ճանապարհը, դժբաղդաբար երկար է և խոչընդոտներով լցւած։ Եւ եթէ չպէտք է հրաժարւել այդ ճանապարհով գնալու փորձից, բայց և չի կարելի սպասել, մինչև որ այդ ճանապարհը յաջողութեամբ անցնէր. կեանքը գնում է իր ընթացքով, արդիւնաբերական կոնֆլիկտներ են ծագում, որ պիտի լուծել հենց տեղն ու տեղը։ Ուզած վէճերի ձգձգումը ոչ միայն անդրադառնում է երկրի տնտեսական կեանքի վրայ, այլև սպառնում է երկրի պաշտպանութեան կանոնաւոր ընթացքին։ Այդ պատճառով ռազմա-արդիւնաբերական կոմիտէները, իբրև պատերազմին նպաստող կազմակերպութիւններ, ոչ միայն շահագրգռւած են, այլև ուղղակի պարտական են գործադրել իրենց ձեռքին եղած բոլոր միջոցները նման կոնֆլիկտները հարթելու համար։

Այդպիսի գործունէութեան համար դէպ չկայ ոչ մի խոչընդոտ մեր օրէնսդրութեան մէջ. Ռազմա-արդիւնաբերական կոմիտէները իրաւունք ունեին առաջարկելու իրենց միջնորդութիւնը բանւորներին և արդիւնաբերողներին, քննելու նրանց վէճը և արտայայտելու իրենց անաչառ կարծիքը։

Կարելի է, արդեօք, յուսալ, որ ռազմա-արդիւնաբերական կոմիտէներին կից բացւելիք հաշտեցնող ատեանները, առանց յատուկ օրէնսդրութեան, կը պատւաստեն մեր իրականութեանը. կոմիտէների որոշումները չեն մնայ, ինչպէս շատ ուրիշ խնդիրներում, իբրև չիրագործւած բարի ցանկութիւններ—Ով գիտէ, եթէ կոմիտէները առանձին եռանդով վերաբերւեն դէպի հաշտեցնող ատեանների հիմնարկութեան գործը,—պատասխանը իրեն երկար սպասել չի տայ։

Սակայն մի բան պարզ է. հազիւ թէ այս գործը հանդիպի հակառակութեան բանւորների կողմից. Աւելի շուտ կարելի է սպասել անբարեացակամ վերաբերմունք դէպի այդ նոր հիմնարկութիւնները արդիւնաբերողների շրջաններից։ Բայց այստեղ էլ, խելացիութեան ձայնը և ազգային պաշտպանութեան մեծ գործի առաջ իրենց պատասխանատւութեան զգացմունքը վերջ ի վերջոյ պիտի յաղթահարեն տարաձայնութիւնը, նորութեան երկիւղը և այլ անհիմն վախերը։

Այդպիսով թոյլատրելի է յուսալ, որ ռազմա-արդիւնաբերական կոմիտէները չեն հրաժարւի հաշտեցնող ատեանների կազմակերպման գործից, որը ներկայ հանգամանքներում իրենց յատուկ պարտականութիւնն է դարձել։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅ ՈՐԲԱՆՈՑՆԵՐՈՒՄ *)

I

Ցուրինեանի տան որբանոցը

Տաճկական եաթաղանի սոսկումներից ժաղապուրծ հայ որբերի մի բազմութիւն ցրւած է այժմ Անդրկովկասի մի շարք հայկական կենտրոններում, որոնցից մէկն է և Թիֆլիսը։

Ի պատիւ հայութեան, պէտք է նկատել, որ մեր այդ ապագայ յոյսերը ճակատագրի անօրինութեան չեն թողնւած, այլ՝ տեղաւորւած զանազան որբանոցներում՝ կազմակերպւած խնամատարութեան տակ են գտնւում։

Բայց քանի որ մեր իրականութեան մէջ ոչ մի հիմնարկութիւն առ այժմ իդէալական կատարելութիւն չունի, առաւել ևս ամեն մի նորաբաց, նոր ձեռնարկ հիմնարկութիւն—ուստի նման պայմաններում գտնւելով և որբանոցները, ի հարկէ, առանց թերութեան լինել չէին կարող ընդհանրապէս։

Սակայն, որովհետև աշխարհում ամեն ինչ, իր լաւ ու վատ կողմերով համեմատական ու յարաբերական է, մեր որբանոցները ևս իրենց գրութեամբ այդ օրէնքից խուսափել չէին կարող։

Ու երբեմն երբեմն, դժգոհութիւն ու գանգատներ էին լսւում այս կամ այն որբանոցի մասին, մէկ տեղ գանգատւելով՝ թէ սնունդը անբաւարար է, մի ուրիշ տեղ՝ թէ մաքրութիւն չկայ, մի երրորդ տեղ՝ թէ դպրոցները լաւ չեն դրւած և այլն և այլն։

Ահա այդ դժգոհութիւններն էին, որ առիթ աւին «Հորիզոնին», իբրև մի հասարակական օրգանի, ամեն մի թիւրիմացութիւնից և զանազան անհեթեթ տեղեկութիւններ հաղորդելուց խուսափելու համար—անձամբ ստուգելու որբանոցների վիճակը և իրազեկ լինելու թէ՝ որ չափով են համապատասխանում իրականութեան եղած դժգոհութիւններն ու գանգատները։

«Հորիզոնի» կողմից այդ պարտականութիւնը ինձ վրայ է դրւում, ուստի շտապով գործի եմ դիմում։

Անծանօթ լինելով որբանոցների տեղերին, մտնում եմ ամսոյս 3-ին Կենտրոնական Կոմիտէի գրասենեակը, որբանոցների ցուցակն ու հասցէները վերցնելու։

Գ. քարտուղարը սիրով տալիս է որբանոցների ցուցակը, բայց հասցէները—ոչ, ասելով, թէ՝ հասցէները չունինք և միաժամանակ աւելացնում է. «Հարցրէք ծառաներին, գուցէ նրանք իմանան»։

Տարօրինակ չէ՞. Կոմիտէն որբանոցներ է պահում և նրա գրասենեակը հասցէները չունի։ Ինչով բացատրել ինչ և է։

Ծառաներից մէկից—պատիւ իրեն—իմանում եմ որբանոցներից մի քանիսի հասցէները և նոյն օրն և եթ, նախաճաշեան ժամը մօտ 11-ին, արդէն ներկայ եմ Ցուրինեանի որբանոցում **)

Որբանոցի այգում, որ տիկ. Ցուրինեանինն է, որբերը ծառերի տակ այս ու այնտեղ խմբւած, խաղում կամ զրուցում են։ Բոլորն էլ ոտաբոբիկ են։ Ես մէկ մտածում եմ, դիմել ուղիղ կառավարչուհուն և իբրև գրութեանը նրա միջոցով ծանօթանալ, մէկ էլ, հին խմասոտութեանը դիմելով որոշում եմ ճիշտ տեղեկութիւններ ստանալու համար, երեխաներին հարց ու փորձ անել։

— Ինչո՞ւ էք ոտաբոբիկ, հարցնում եմ։

— Գուլպաներ չունինք, նրա համար—պատասխանում են։

— Ձեզ լաւ պահում են. կուշտ ուտացնում, մաքուր հագցնում են, կամ ձեզ հետ խօ վատ չեն վարւում։

Ի պատիւ որբանոցի ղեկավարների, երեխաները անչափ գոհունակութիւն են յայտնում, ասելով որ իրենց հարազատ մօրից աւելի լաւ են նայում իրենց, որ շաբաթը մի անգամ փոխում են սպիտակեղէնները, երկու շաբաթը մէկ բաղնիք են գնում և կերակրում են օրը չորս անգամ։

Այս պատասխաններից միանգամայն գոհ, մտնում եմ որբանոցի շէնքը։ Որբանոցի կառավարչուհու և մի քանի վարժուհիների և ուսուցչի առաջնորդութեամբ մտնում եմ ննջարանները. ամեն ինչ մաքուր, ամեն ինչ կարգին—ոչ միայն ներքնակները, այլև վերմակները սաւաններ ունեն։ Ամբողջ շէնքութիւնը մաքրութեամբ է համակւած—և՛ յատակները, և՛ պատերը, և՛ առաստաղները, և՛ պատուհանները, և՛ սեղանները։ Մաքուր հագնւած են և բոլոր ծառայողները։ Ձիւնի պէս սպիտակ գոգնոցները, որ բոլորն են կրում, այլ բան չեն վկայում, քան կատարեալ մաքրութիւն։ Մաքուր հագնւած են և բոլոր որբերը, բայց բոբիկ։ Իմ հետաքրքրութեանը, թէ՝ ինչո՞ւ են բոբիկ, պատասխանեցին, որ բժիշկն է խորհուրդ տւել։

Որբանոցը ունի դպրոց 3-ամեայ դասընթացքով, ուր աւանդւում են. Հայ. լեզու, կրօն, ռուս. լեզու, թւաբանութիւն, իրազննութիւն, հայրենագիտութիւն, բնագիտութիւն, երգ, նկարչութիւն, ձեռագործ և ձեռարւեստ։

Դպրոցում այժմ աշխատանքները դադարած լինելով, ես կամեցայ որոշ գաղափար կազմել նրա մասին արդէն կատարւած մի շարք աշխատանքները տեսնելով։ Աչքի անցրի աշակերտների գրաւոր աշխատանքները, նրանց ձեռագործներն ու ձեռարւեստները և միանգամայն գոհ մնացի։ Եղած գործից երևում է, որ թէ ընդհանրապէս որբանոցը և թէ մասնաւորապէս դպրոցը լաւ հիմքերի վրայ են դրւած։

Դպրոցի ուսում. մասի տեսչուհին է տ. Ցուրինեան, տնտեսական մասի—տ. Աւթանդիլեան, կառավարչուհին որբանոցի—օր. Թագուհի Ղուկասեան, որ միշտ որբանոցումն է լինում։

Դպրոցում դասաւանդում են ձրիաբար օր. օր. Լիզա Միրիմանեան, Սիր. Տիգրանեան (երկուսն էլ Բեստուժեւսկի կուրսերից), Չիլինգարեան, Թամամշեան քոյրեր (2), Գարոյեան (գրաշեան դարանապետուհի). վարձատրութեամբ—օր. Անդրիասեան, պ. պ. Մաղաքեան Արմենակ և Արամ Շալճեան։ Բոլոր դասատուներն էլ միանգամայն բաւարար ցենզ ունեն դասաւանդելու համար, մի քանիսը նոյնիսկ երկար տարիների փորձառութիւն։ Դպրոցական աշխատանքներից դուրս երեխաները այգում զբաղւում են բանջարաբուծութեամբ, իսկ աղջիկները գուլպաներ են գործում. ամեն մէկը 3 զոյգ գուլպայ պիտի պատրաստի։

Սնունդ։ Երեխաները սնունդ ստանում են օրական չորս անգամ. առաւօտեան, ճաշին, ճաշից յետոյ և երեկոյեան։ Գործ են ածում թէյ, կամ հաց ու պանրով, կամ կաթով, ճաշին—միս, ժամնապուր, պասուց կերակուր և այլն։ Ճաշից մի քանի ժամ անց—կաթ, իսկ երեկոյեան 3 անգամ մածուն, 2 անգամ—սուրճ և 1 անգամ—թէյ։

Մաքրութիւն.—Բոլոր սպիտակեղէնները փոխւում են շաբաթը մէկ անգամ և երկու շաբաթը մէկ անգամ բաղնիք են գնում։

Առողջական դրութիւնը.—Երեխաներից մի 10—15 հոգի տառապում են գլխի վէրքերից (քաչալ)։ Որբանոցի բժիշկը, ինչպէս և մի քանիսինը—բժ. Մարգոսեանն է, որը ուշ-ուշ է յաճախում։ Նրա մասին մի քանի տեղերում դժգոհութիւն լսեցի։

Ինչպէս ինձ պատմեցին, այս ամառ բոլոր որբանոցների թոյլ և հիւանդոտ երեխաները օր. օր. Միրիմանեանի և Տիգրանեանի առաջնորդութեամբ պէտք է գնան Կոջոր։ Այդ նպատակով իր տունը զիջել է ձրիաբար օր. Միրզոյեան։

Որբերից մօտ 20 հոգի մեծ աղջիկներից պիտի ուղարկւին կար ու ձև սովորելու, իսկ օր. Չիլինգարեանի առաջնորդութեամբ 2-ը կօշկակարութեան պիտի սովորեն, որբանոցում աւանդելու համար։

Մի խօսքով որբանոցը մի գեղեցիկ այգու մէջ դրւած է շատ լաւ հիմքերի վրայ և մեծ մխիթարութիւն է պատճառում, երբ տեսնում ես այդպիսի հոգատարութիւն դէպի մեր քանդւած հայրենիքի վերաշինութեան ապագայ գեղեցիկ յոյսերը։

Արդէն աւանդը այդ որբանոցում վեր է ամեն գովասանքից, իսկ ծրագրւածը—արժանի ամեն խրախուսանքի։

Որբանոցը նպաստ ստանում է Կենտ. Կոմ. ամսական 10 ռ. իւրաքանչիւր երեխայի համար. մինչդեռ ծախսում է ամեն մէկի վրայ մօտ 18 ռ.։ Մախքերի պակասը լրացւում է մի խումբ կանանց մշտական նպաստով և մասնաւոր նւիրատւութիւններով։

Որբանոցում կան 120 որբեր, որոնցից 86-ը աղջիկներ են, 34 տղաներ։

Միք. Աստւածատրեան

Յ. Գ. Խիղճս հանգստացնելու համար յիշեմ որբանոցի աշխատաւորներից մէկին ևս, որին մոռացայ վերև յիշել.—դա օր. Մուրադեանն է, որի մասին երեխաները ուղղակի հիացմունքով էին խօսում։ Օր. Մուրադեանը երեխաների մաքրութեան վրայ հսկողն է։

Նոյն

*) «Հորիզոն»-ի յանձնարարութեամբ Միք. Աստւածատրեանը մի պտոյտ է կատարել Թիֆլիսի որբանոցների մէջ և ահա տալիս է իր փաստերն ու տպաւորութիւնները։ Խմբ.

**) Այս և այլ անուններով յիշատակւող որբանոցները մասամբ միայն նպաստ են ստանում անւանւած տէրերից։ Նպաստ միայն տալիս է գլխաւորապէս Կենտր. Կոմիտէն։

ՃՇՏՈՒՄ ՄԸ

Տարիէ մը ի վեր Թիֆլիսի մէջ ուշի ուշով հետևելով մեր օրաթերթերի իրար դէմ մղած պայքարին, մեծ ցանկութիւն ունէի կարդալ պայքար մը, որի ամբողջութեան ես շատ մօտէն ծանօթ ըլլայի։ Ի մինի այլոց, մայիսի 31-ին «Մշակ»-ի № 118-ին մէջ կարդացի յօդւած մը «Դիտողութիւն մը» վերնագրով և «Թիւրքահայ» ստորագրութեամբ, ուղղւած պ. Ռ. Զօրեանի հասցէին և նրա գործունէութեան դէմ Կարնոյ կրթական գործին մէջ։

Ես, որ նոյն ժամանակ պաշտօնավարած եմ Կարնոյ ազգային դպրոցների մէջ և շատ մօտէն ծանօթացած յիշեալ պարոնի «Մշակ»-ին մէջ յառաջբերած մէջբերումներուն, պարտք կը համարեմ ճշտում մը ըրած ըլլալու համար ընթերցող հասարակութեան ուշադրութիւնը հրաւիրել, մեր գրագէտ պարոնի մտքի սնանկութեան և սրտի անազնւութեան վրայ, որի թիւրքահայ ըլլալը կամ թիւրիմացութիւն մ'է կամ պարզ թխւածք մը՝ ինչու որ Կարնոյ կրթական գործին ծանօթ և պ. Ռ. Զօրեանի անձնաւորութիւնը մօտէն ուսումնասիրող և կամ պ. Ռ. Զ. տեսնող ոեւէ կարնեցի կամ թիւրքահայ չի կրնար, չի էլ կարող և ոչ թոյլ կուտայ իրեն այնքան անվերապահօրէն մօտենալ այդ անձնաւորութեան, որը Կարնոյ մէջ ծանօթ էր իր կարողութեամբ, իր վարչագիտութեամբ, և իր մօտ քառորդ դարու մինչև ամենահեռաւոր անձանօթը ամենախիստ լրջութեամբ և անչափ պատկառանքով կը դիտէր այն մարդուն, որի մէջ կը տեսնէր իր դպրոցներու և մատաղ սերունդի դաստիարակութեան յառաջդիմութիւնը, վկայ Կարնոյ այլազան հոսանքներին պատկանող անհատներու և խմբակցութիւններու յաճախակի հրատարակութիւնները և խոստովանութիւնները։

Սանասարեան դպրոցի փոխադրութեանը հարցը այսօր ժամանակին հոլովումէն վերջ, երբ անհետացած են մարդիկ, երբ կորւած է յարաբերութեան բոլոր միջոցներ Պոլսոյ և գաւառների հետ, երբ դրւած է մէջ տեղ, առանց ուսումնասիրած ըլլալու այն խայտառակ իրականութիւնը, որ երկար ամիսներ տեւեց Պոլսոյ քմահաճ աղաների և Կարնոյ ազգային մարմինների, առանց գիտնալու գէթ պատմութիւնը այն տխուր օրերին, առանց գիտնալու Սանասարեան դպրոցի ապագային հետ այնչափ անգիտակցաբար և գիտումնաւոր կերպով խաղացող աղաների և պարոնների մասնակցութիւնը, վեր կենալ և վերագրել այդ բոլորը մէկի մը, որու ամբողջ գործունէութիւնը Կարնոյ մէջ եղա՛ծ է միայն Ազգ. դպրոցների մէջ և նրա համար, աւելի քան ցածութիւն է։

Յօդւածագիրը պ. Ռ. Զօրեանը կը մեղադրէ այնպիսի պարագաների մէջ, որը ոչ մի իրականութիւն չ'ունենալէ զատ, կը զգացնէ այն վատ հոգին, որ թագնւած է յիշեալ յօդւածի նպատակի տակ։ Սանասարեան դպրոցին մէջ բարոյական անկումներ նկարագրող պարոնը աւելի լաւ կ'ընէր տեսնել միայն այն անկումը, որին մէջ ինքը իր յօդւածով գահավէժ անհետացած էն և ոչ թէ կոյր ըլլալ չտեսնելու համար Նոր-Սանասարեանի բարոյական և կրթական այն մեծ բարձրութիւնը, որի վրայ հպարտ կը զգայ ինքզինքը կարնեցին, որը ոչ միայն զօրաւոր կերպով լեցուցած էր Հին-Սանասարեանի պակասը՝ այլ և կը գերազանցէր զնա իր սաղմնային վիճակի մէջ։ Մենք տեսանք, թէ ինչպէս Զօրեան կարճ ժամանակւայ մէջ յաջողած էր կազմել զանազան հոսանքներէ ուժեղ ուսուցչական կազմ, աւելցրած էր դպրոցի բաժանմունքները և դասարանները, բարեփոխած էր ծրագիրը, դպրոցը ծառայեցնելով իր նպատակին և հասարակութիւնը դնել կարողացած էր ոգևորւած դրութեան մէջ։ Կարնոյ դպրոցական պատմութիւնը տալ այս սուղ սիւնակներու մէջ բոլորովին անկարելի է, ժամանակին շատ երկար գրւած է Կարնոյ «Յառաջ»-ին մէջ, ինչպէս և «Դիտողութիւն մը» յօդւածագրի մանրամասն կեանքն ու ըրած յաճախակի խառնակիչ գործունէութիւնը Երզրումէն—Բղլի, Բղլէն—Կարին, ապա Վան, անկէ այսօր Թիֆլիս։

Մնացող սերունդէն կուգան կենդանի՛ վկաներ պօռալու յօդւածագրի երեսին, «Լռէ՛, պարոն, դու կրտսեր, դու մրոտած ես քո անմաքուր գրութեամբ ժողովրդական գործիչի պայծառ դէմքը...»

Է.Ս. Սար

ԼՐԱՏՈՒ

ԹԻՖԼԻՍ

Յունիսի 8 ին Կովկասի Փոխարքային ներկայացաւ Թիֆլիսի ամերիկեան նախկին փոխ-հիւպատոս Ֆիլիպս Վիլլարդ-Սմիթը։

◆ Վրաստանի էկզարխ Պլատոնը գտնւելով Պետրոգրադում, ի միջի այլ գործերի անձամբ միջնորդել է Ռոմանովների կոմիտէի առջև, որ պատերազմից վնասւած՝ առանց ազգի ու դաւանանքի խտրութեան՝ զինւորների երեխաներին Թիֆլիսի շրջանում ապաստարան հիմնելու համար միանւագ բաց թողնէ 100,000 ռուբլի։

◆ Քաղաքային վարչութիւնը Ռուսաստան է ուղարկում քաղաքային ինժեներ Բուրդիանիին տրամւայի երկաթգծեր և Աւճալայի ջրամբարի համար կարևոր երկաթեղէն նիւթեր գնելու։

◆ Քաղաք. Միութեան կովկասեան բաժանմունքի կոմիտէների ներկայացուցիչների ընդհանուր ժողովում նոր ընտրւած վերաստուգիչ յանձնաժողովի կազմի մէջ մտնում են՝ Ալէքսանդրոպոլի քաղաքագլուխ Կամսարական, Գանձակի քաղաքագլուխ Խասմամեդով, Բաթումի քաղաքագլ. Կրինցկի և Թիֆլիսի, Բագւի, Քութայիսի, Վլադիկաւկազի քաղաքային կոմիտէների անդամներ՝ Վեսելովզորով, Հաւիֆման, Աւդիշէլլի և Լորդկիպանիձէ։

◆ Մի խումբ իրաւաբանների հրաւէրով մօտ օրերս տեղի է ունենալու քաղաք. իրաւաբանների մասնաւոր խորհրդակցութիւն՝ քննելու քաղաքային վարչութեան անդամների ուրիշ հիմնարկութիւններում վարձով աշխատելու հարցը։ Քաղաք. վարչութեան անդամ Մուրուզին, որ մինչև օրս պաշտօնավարում էր նաև ազնուականների հողային բանկում և «Կախեթիա» ընկերութեան մէջ, այժմ նա խոստացել է ձրիաբար պաշտօնավարել այդ հիմնարկութիւններում։

◆ Չնայած, որ Աւճալայի ջրմուղը Թիֆլիսին օրական մատակարարում է 1,700,000 դոյլ ջուր, բայց շոգերի պատճառով ազգաբնակչութիւնը ջրի մեծ պակասութիւն է զգում, իսկ Նախալովկայի բնակչութիւնը մի քանի օր է, ինչ մնացել է առանց ջրի։

◆ Ջրի մատակարարումը կանոնաւորելու համար իրաւաբան Լունկևիչը դումա է մտցրել մի առաջարկ, որով կարևոր է համարում ջրմուղային մի յանձնաժողովի գոյութիւնը։

◆ Թիֆլիսում դեռ շարունակւում է ժողովրդական ուսուցիչների համագումարը, որի ամսիս 8-ի նիստը նւիրւած է եղել միմիայն դասախօսութիւններին։

◆ Յունիսի 12-ին «Նոր Ակումբում» տեղի կունենայ Պետրոգրադի համալսարանի պրոֆեսոր Ի. Ա. Ջաւախովի դասախօսութիւնը։

◆ Դեղային բոյսերի մշակոյթի հետ ծանօթանալու նպատակով «Նոր Ակումբի» անդամները ամսիս 12-ին գնալու են բուսաբանական այգին։

◆ Հայ Օրիորդաց կոմիտէն Մեսրոպ եպիսկոպոսի միջոցով Աւան Իւզբաշեան խան Սաղնակեկից, իր որդի Գուրգէնի յիշատակին ստացել է 80 ռ. և Մերուից՝ օր. Բարախանեանի միջոցով՝ 3 արկղ զգեստներ փախստականների համար։

◆ Ստացանք «Գիւղատնտես» երկշաբաթաթերթի № 10-ը հետևեալ բովանդակութեամբ։ Տեղական ինքնավարութեան հարցի այժմեան վիճակը,—Խմբագր., Վարկային կոօպերացիան Երևանի նահանգում—Յ. Լազարեան, Բամբակի մշակութիւնը—Դ. Ղազարեան, Ինչպէս պէտք է կթել կովերը—Խ. Դիլանեան, Սխտոր և ոսպի մշակութիւնը, Գիւղատնտեսական կեանք, Հարցեր և պատասխաններ։

◆ Յունիսի 7-ին Սարիղամիշից եկաւ № 8 սանիտարական գնացքը լի վիրաւոր և հիւանդ զինւորներով, որոնց թւում 1 վիրաւոր և 5 հիւանդ սպաներ։ Ծանր հիւանդներն ու վիրաւորները թողնւած են Նաւթլուղի զինւորական հիւանդանոցի տնօրէնութեանը, իսկ մնացածները փոխադրւած են ուրիշ տեղեր։

◆ Յունիսի 8-ին Թիֆլիսի բարակներն են մտել հիւանդներ՝ սկարլատինայով—5, դիֆթերիտով—1. առողջացել են՝ սկարլատինայից—5, բծաւոր տիֆից—3, կրկնւող տիֆից—1. մեռել են բծաւոր տիֆից—1. Մնում են հիւանդներ՝ սկարլատինայով—65, դիֆթերիտով—5, բծաւոր տիֆով—68, որովայնային տիֆով—15, կրկնւող տիֆով — 105, դեզինտերիայով — 1, խոան—3, մենինգիտով—1։

◆ Վրիպակ. — «Հորիզոն» ի № 124-ում, «Փարատիր, Տէր» յօդւածի մէջ սպրդել են հետևեալ սխալները. 6-րդ տողի առաջին բառը—Ցեղութեան՝ պէտք է լինի Ճեզութեան. Ապտակը մեզ պատիժ դարձաւ—պէտք է լինի—պատիւ դարձաւ.

ԿՈՎԿԱՍ

Բորժոմում և Վլադիկաւկազում տարրական դպրոցների ուսուցիչների համար վեցշաբաթեայ գիւղատնտեսական դասընթացներ բաց անելու նպատակով երկրագործութեան մինիստրութիւնը Կովկ. ուսումնական շրջանի հոգաբարձու Ռուդոլֆի տրամադրութեան տակ է դրել 10,000 ռուբլի։ Դասընթացների ունկնդիրների թիւը հասնելու է մինչև 360-ի։

◆ Բագւից հաղորդում են, որ այժմ քաղաքային վարչութեան տրամադրութեան տակ կայ 250,000 փութ շաքար, ազգաբնակչութեանը բաժանելու համար, իսկ նաւթարդիւնաբերողների խորհուրդն ունի 70,000 փ. նաւթահանքերում աշխատող բանւորների համար։

◆ Բագւից հեռագրում են, որ ինտենդանտստւօի գլխաւոր վարչութիւնը խստիւ արգելել է քաթանի և այլ գործւածքների արտահանութիւնը՝ առանց յատուկ թոյլտւութեան։

◆ Ինչպէս հաղորդում են, Թիոնէթի շրջանի Բալիրիս-խևի և Կեսոնաուլի գիւղերում երևացել է եղջերաւոր անասունների ժանտախտ։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ

ՄԻ ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻ ԱՌԹԻՒ

Թիֆլիսի Նորաշէն եկեղեցու ծխական դպրոցում աշակերտական ցուցահանդէս էր բացւած տիկ. Շուշանիկ Մանուկեանի ղեկավարութեամբ։

Ի թիւս շատերի, մենք ևս առիթ ունեցանք տեսնելու այդ ցուցահանդէսը, որը կարճ ժամանակւայ ընթացքում ունեցել էր խոշոր թւով յաճախորդներ։ Տիկ. Մանուկեանը իբրև մասնագէտ վարժուհի ու լաւ մանկավարժ՝ արդէն ընդունւած է ծանօթ մասնագէտների շրջանում։ Ահա ինչու նրա ցուցահանդէսը գրաւել էր մասնագէտների ու օտար հասարակութեան ինտելիգենցիայի ուշադրութիւնը։

Եւ իրօք, ցուցահանդէսում դասաւորւած իրերն ու նկարները այնքան գեղարւեստական են, այնքան մանկական անմեղութիւն և պարզութիւն են պարունակում իրենց մէջ, որ դիտողը ամենայն սիրով գլուխ է խոնարհում զգացմունքների անկեղծ վերձինի առաջ։ Այս երևոյթը անշուշտ ուրախալի է. սակայն աւելի ուրախալի ու օգտակար կը լինէր, եթէ թեմական տեսուչը ձեռնարկէր մրցանակ և կազմակերպէր բոլոր ծխական դպրոցների նկարչութեան ու ձեռարւեստի աչքոց ստեղծագործութիւնների ցուցահանդէս, որը զարկ կը տար այդ առարկայի առաջադիմութեան։

Չպէտք է նայել նկարչութեան և երաժշտութեան վրայ, որպէս երկրորդական առարկաների։

Տաղանդներն ու հանճարները՝ Ֆրէօբելից սկսած մինչև Ռուսսօն, Պեստալոցցին ու Ռեբելը՝ իրենց լաւագոյն բողէներն ու եռանդը զոհել են դպրոցական նկարչութեան և երաժշտութեան առաջադիմութեան, մինչև որ կարողացել են մատաղ սերնդի դաստիարակութեան գործը, նրանց հոգեկան ապրումները դնել ցանկալի բարձրութեան վրայ, որպէս հիմնաքար նրանց ապագայ գործունէութեան։

Մենք լաւատես ենք հայ ժողովրդի վերաբերմամբ, որը ընդունակ է ծնել տաղանդներ և նոյնիսկ տանջանքի անհաւոր բեռի տակից ուել ու տալիս է մեզ հայի վէշտն ու ցաւը երգող հանող տաղանդաւոր նկարիչներ ու երաժիշտներ։

Գրիգոր Մկրտիչեան

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿԱՐՍԻ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

Կարս, 4 յունիսի

Անցեալ անգամ չկրտել էինք, որ այս անցողիկ ժամանակաշրջանը, այս աննորմալ կացութիւնը, որ ըստեղծւել է համաեւրոպական պատերազմի պատճառով թողել է իր բացասական հետքերը գաւառի կեանքի վրայ. կատարւել են մի շարք չարիքներ, որոնցից տուժել է գաւառի աշխատաւոր, իր հալալ վաստակով ապրող տարրը։

Մի անգամ էլ, ծանր գնով պարտւեցինք, որ ճարպիկներ, խորամանկներ, ինչ դասից և ինչ կրթութեան տէր էլ լինեն նրանք, միշտ հնարաւորութիւններ են ստեղծում, շատերի շահերը իրենց անձնականին ծառայեցնելու և օգտագործելու։

Այդ հմտորութիւնը մեր շրջանի աշխատաւոր բանւորների վրայ բաւականին թանգ է նստել. այդ փաստը պէտք է արձանագրել, մանաւանդ որ դրանից մեծապէս տուժել է մի տարր, որը գուլամի աշխարհից հազար ու մի զրկանքներով հազիւ-հազ ճողոպրել է և այստեղ, լոկ ապրելու համար, շուկայ հանել, գուցէ ակամայից, իր աշխատաւոր ձեռքերը, մարդկային, դեռ՝ խնամքի կարօտ էներգիան...

Միւս կողմից շատ կարճ ժամանակամիջոցում, մեծ մասամբ արհեստական կերպով, այստեղ այնչափ թանգացել են կեանքի պայմանները, որ գաւառի աշխատաւոր, միջին տարրերը, նրանք, որոնք ապրում են լոկ իրենց հալալ աշխատանքի գնով, որոնք կողոպտելու, խաբելու և բոլէն «օգտագործելու» հնարաւորութիւնից շատ ու շատ հեռու են, մատնւած են ծանր կացութեան, որը մինչ այդ՝ համարեա անծանօթ է եղած՝ այս իրականութեան մէջ ապրողներին։

Եւ զուր չէ, որ մեզ մօտ կեղտոտ, խոնաւ, անհրապոյր արհեստանոցներում մէջ, գիւղական ցածլիկ, ողորմելի, նախապատմական մարդակենցաղը յիշեցնող նկուղներում և օդաներում՝ յաճախ մարդիկ յուսահատութեան մատնւած, հառաչում են—մի փրկեց իր գոյութիւնը այս սև ժամանակաշրջանում, նա երկար կապրի և մի գուցէ ականատես կը լինի մի նոր, բախտաւոր կեանքի...

Ու այժմ, մեզ մօտ և ամեն տեղ, տեսնում են նրանց՝ խոնաւ նկուղների անբաժան տէրերը, սև ու չարքաշ աշխատանքի այդ յաւիտենական լծկանները, տեսնում են վայրկեանի այս ծանրութիւններից, տեսնում են ու փայփայում մի հեռաւոր երջանկաւէտ կեանք, որի ճանապարհը ողողւից մարդկային կարմիր արիւնով, ուր շատ չարերը ընկան՝ նոյն երազի փայփայելով։

digitised by A.R.A.R.@

Սակայն իրականութիւնը անողորմ է։

Աւելի վատթար վիճակի է դատապարտուած այս պայմաններում ապրող հայ և առհասարակ գաղթականութիւնը։

Այն նպաստը, որ այժմ տրւում է գաղթականութեան, միանգամայն անբաւարար է, այդ գիտեն ամենքը, անբաւարար է նամանաւանդ այդ շրջաններում, ուր, ինչպէս և մեր շրջանում, ամեն բան, ամեն ապրանք ժամ առ ժամ թանգանում է և կեանքի պայմանները դառնում են աւելի քան անտանելի։

Այս պայմանների մէջ հայ գաղթականների ծանր կացութիւնը, հրամայողական պահանջը—ստամոքսի նիւր' մեղմելու, բաւարարելու կարգաւորելու խնդիրն է, որ ինքնիրեն, ինքաբերաբար հրապարակ է գալիս և կանգնում իր մեծութեամբ ու լրջութեամբ մեր առջև ու իր լուծումը պահանջում։

Միաժամանակ նաև' սպառողական խանութների և գաղթականական պահեստների խնդիրն է յարուցւում, որին կ'անդրադառնանք։

Գրիգոր

ԵՐԵՒԱՆԻ ԹԵՄԻ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

I

Մայիսի 29-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, բացւեց թեմի պատգամաւորական ժողովը։ Տեր. փոխ-թեմակալ Խորէն եպիսկոպոսը բաց անելով ժողովը, մի քանի խօսքով բնորոշեց ներկայ պայմանները, առաջարկեց յոտնկայս յարգել այսօրւայ հերոս' Քեռիի յիշատակը։ Ժողովականներից պ. Վ. Եղիազարեան առաջարկեց այսօրւայ ժողովը դադարեցնել ի նշան սգոյ։ Առաջարկութիւնը միաձայն ընդունւեց, և պատգամաւորները շտապեցին Ս. Գօգօս-Պետրոս եկեղեցին' ներկայ լինելու հոգեհանգստին։

Մայիսի 30-ի առաւօտեան ժամը 10 ին Խորէն սրբազանը բաց անելով ժողովը, ստուգեց ժողովականների ցանկը և յայտնեց, որ պատգամաւորների ընդհանուր թիւը 96 հոգի է, ներկայ են 44 հոգի և քանի որ ներկայ եղողները պատգամաւորների թւի կէսից քիչ են, ուստի այս ժողովը օրինաւոր համարել չի կարելի։

Ա. Աղաջանեան առաջարկեց ընդհանուր ցանկից դուրս հանել նրանց, որոնք գտնւում են պատերազմի դաշտում և հնարաւորութիւն չեն ունեցել ներկայ լինելու ժողովին և ապա հաշւածի կէսը հաշւել։

Այս առթիւ եղան թեր և դէմ կարծիքներ։ Նախագահը հարցը քւէի դնելով, անցաւ Աղաջանեանի առաջարկութիւնը ընդդէմ 3-ի։ Նախագահը հաշւելով, յայտնեց, որ 13 հոգի գտնւում են պատերազմի դաշտում, ընդհանուր թւից դուրս գալով 13 հոգի, մնում են 83 հոգի, ներկայ եղողները կազմում են մեծամասնութիւն, ուստի ժողովը համարեց օրինաւոր և առաջարկեց ընտրելու ժողովին ատենապետ։ Առաջարկւած թեկնածուներից' պ. պ. Մուսինեան և Թորոսեան գաղտնի քւէարկութեամբ ստացան հաւասար ձայներ. պ. Մուսինեանը հրաժարւելով, ատենապետ համարւեց պ. Ս. Թորոսեանը։

Պ. Թորոսեանը մի քանի խօսքով ընդգծեց այն ծանր պայմանները, որոնց մէջ գտնւում է հայ ժողովուրդը, առաջարկեց յոտնկայս յարգել պատերազմի դաշտում ընկած հայ կամաւորների, զինւորների և տաճկական եաթաղանին զոհ գնացած անմեղների յիշատակը։

Ժողովը ոտքի կանգնեց։

Ընտրելով քարտուղարներ պ. Մ. Աւետիսեանին և Խ. Մելիք-Բարխուդարեանին, ժողովը անցաւ օրակարգի հարցերին, որոնք են՝

1. Հաշւետւութիւն հոգաբարձութեան երկու տարւայ գործունէութեան։
2. Հաշւետւութիւն ուսումնական մասի։
3. Վերաստուգիչ յանձնաժողովի զեկուցումը։
4. Կանոնադրութեան փոփոխութիւն և թեմական խորհուրդների վերականգնման խնդիր։
5. Դպրանոցի նիւթական ապահովութեան հարցը։
6. Զրկւոր աշակերտներին ապահովելու հարցը։
7. Ուսուցիչների ռոճիկն աւելացնելու հարցը։
8. Գ. Տէր-Խաչատրեանի հեռանալու հարցը։
9. Պատգամաւորների ճանապարհածախսի հարցը։
10. Ընտրութիւններ։

Հոգաբարձութեան անդամ պ. Դ. Զուբեանը կարդաց թեմ. դպրոցի հոգաբարձութեան երկամեայ գործունէութեան հաշիւը, որից երևաց, որ թեմական դպրոցը նիւթական սուղ պայմաններում լինելով, աշխատել է ուսուցիչների ռոճիկը աւելացնել, աշխատել է ինչպէս էլ լինի դպրոցը ընդարձակել, չնայած, որ չէնքը երկար ժամանակ ծառայել է թէ զինւորների կարիքներին և թէ գաղթականութեանը. աշխատել է վերջացնել դպրոցապատկան պարտքի չինութիւնը։ Աշխատել է անցեալ պատգամաւորական ժողովի որոշումները իրագործել, բայց եղել են այնպիսի որոշումներ, որ հոգաբարձութիւնը հնարաւորութիւն չի ունեցել իրագործելու։

Հոգաբարձութեան անդամ պ. Կանդուրալեան կարդաց ելև մուտից հաշիւները։

Ժողովը ցանկացաւ իմանալ, թէ անցեալ պատգամաւորական ժողովը ինչ որոշումներ է արել և թեմ. դպրոցի հոգաբարձութիւնը այդ որոշումներից որն է իրագործել և որը թողել. այդ առթիւ ընտրեց մի յանձնաժողով քննելու և հետեւեալ ժողովին զեկուցելու համար։

Վ. Աֆրիկեան

ԹՈՒՐՔԱՑ ԿԵԱՆՔ

«ՀԱՅ ԴԵՄՈԿՐԱՏԻԶՄԻ ՄԱՍԻՆ»

«Աչըք-Սէօզի» մի յօդւածի „Кавк. Слово"-ում սխալ թարգմանութեան առթիւ, Թուրք թերթն իր մի երկար առաջնորդողում անդրադառնում է այդ հարցին' Сог լուսաբանութիւններ տալու համար իր ընթերցողներին Կովկասեան զեմստւօյական խորհրդաժողովի փոքրամասնութեան ու մեծամասնութեան պաշտպանած ծրագրերի մասին։

Մենք տեսել էինք «Աչըք-Սէօզից» Կովկասեան զեմստւօյի շուրջը մի քանի քաղւածքներ, ուր պարզ երևում էին թերթի դեմոկրատ հակումները։ Թերթն այս անգամ ևս խօսում է դեմոկրատիզմի անունից' այս անգամ արդէն «հայ բուրժուազիայի և սրա ցանկացած զեմստւօյի» վրայ յարձակւելով։ Թերթն ասում է ի միջի այլոց. «... Հայ փոքրամասնութեան կողմից եղած առաջարկն ընդարձակ բաժանումների մասին, որոնք երբեք էլ փոքր չեն գաւառական զեմստւօյից, թաթառական չեղող և ընդհանրապէս լեռնաբնակ հայերի համար նպաստաւոր էր, մինչ թաթառական և թէ հովիտների, թէ լեռների կարիք ունեցող մահմեդականների համար ամենևին ձեռնտու չէր։

Ցաւօք, հայ փոքրամասնութիւնը, դեմոկրատիզմի անունից խօսելով, առաջարկում էր բաժանել գաւառներից մեծ քաղաքները' Բագուն, Թիֆլիսը, նոյն իսկ Բագւի նաւթահանքերի շրջանը, և դրանցից ստեղծել զեմստւոյին անկախ միաւորներ։ Նրանք (հայերը) չէին ցանկանում, որ նահանգի բոլոր պաշտօնները գրաւող, գիւղացիութեան ամեն տեսակ նեղութեան ու ջանքերի արդիւնքը վայելող քաղաքներն իրենց օգուտից մի մասը ծախսեն նոյն գիւղերը շէնցնելու։ Չէին ցանկանում մի կոպէկ իսկ ծախսել միլիոններ տւող նաւթահանքերի շրջականներում գտնւած գիւղերի համար։

Զեմստւօյի կազմի մասին հայ փոքրամասնութեան այս' էութիւնն անորոշ և բովանդակութիւնը կասկածելի առաջարկը մերժւեց մեծամասնութեան կողմից։ Խորհրդակցութեան մասին մեր տեսակէտը պարզել էինք հետևեալ կերպով.

«Մենք կարծում ենք, որ եթէ գոնց առնւին հայ փոքրամասնութեան կողմից առաջարկւած և էութիւնը բոլորովին չդրւած մի շարք զեմստւային վարչական նոր բաժանումները, խորհրդակցութեան ժամանակցող մեր խոհական ու հասկացող ներկայացուցիչներից ոչ մէկը սկզբունքով առարկութիւն չի անիլ յիշեալ դեմոկրատ հիմքերի վրայ դրւելիք զեմստւային կանոնագրութեան։ Խորհրդակցութեան ժամանակ նրանց տւած քւէները թէև այնպէս են, որ կարող են ոչնչացնել մեր այս լաւատես ենթադրութիւնը, սակայն մենք աւելի հակամէտ ենք տուած այդ քւէները նկատել իբր տակտիկայի սխալ, քան նրանց (թիւրք ներկայացուցիչների) կողմից մի ուրիշ սկզբունքի ծառայելու մտադրութիւն*)»։

«Ապա Աչըք-Սէօզը» շարունակում է.

«Թիֆլիսում հրատարակւող հայկական «Кавк. Слово» թերթը հարկ է տեսել, որ այս պարբերութիւնն այլ կերպ գրէ։ Նա ցանկացել է թուրք թերթից լսել' իրեն համար այնքան արժէքաւոր «հայ փոքրամասնութեան դեմոկրատիկ պահանջների» պաշտպանութիւնը։

«Ի՞նչ նշանակութիւն ունի, թէ թուրք թերթն ինչ է ասում. «Кавк. Сл.» կարող է թարգմանել տալ, ինչպէս ինքն է ցանկանում։

Մեր պարբերութիւնը «Кавк. Сл.»-ում թարգմանւել է այսպէս.

«Մենք կարծում ենք, որ խորհրդակցութեան մասնակցող մեր խելացի և զարգացած ներկայացուցիչներից ոչ մէկը սկզբունքային տեսակէտով ոչ մի առարկութիւն չէ կարող ունենալ հայ փոքրամասնութեան առաջարկի դէմ, որ զուտ դեմոկրատիկ զեմստւօյի է կողմնակից։ Եւ եթէ նրանք խորհրդաժողովում չարդարացրին մեր ակնկալութիւնները, դա թերևս այն պատճառով է, որ իրենց կարծիքները յայտնելիս' մեկնակէտ ունէին տարբեր սկզբունքների ծառայելու սխալ ցանկութիւնը»։

Մեր պարբերութեան մէջ մի բառ իսկ չկայ, թէ հայ փոքրամասնութիւնն առաջարկում է «զուտ դեմոկրատ զեմստւօ»։

Եւ չէր էլ կարող լինել, քանի որ մենք ոչ թէ հիմա, այլ վաղուց գիտենք, թէ հայ բուրժուազիան ինչպիսի «դեմոկրատ» է. քանի որ անկարող չենք հասկանալու, թէ ինչպէս է լինում, որ խորհրդակցութեան «դեմոկրատները» միայն հայերից էին բաղկացած։

Մենք չենք մոռացել, որ այդ «դեմոկրատները», քանի առիթ է ներկայացել, աշխատել են, որ մահմեդականների մասին գոյութիւն ունեցող օրինական սահմանափակումները պահպանւեն։ Լաւ գիտենք, որ ամեն չորս տարին մի անգամ Գանձակի դումայի մասին այս «դեմոկրատները» 44-րդ յօդւածի գործադրութիւնն են պահանջում, և դեռ շատ ու շատ Կովկասեան գործերի ներքին կողմին ծանօթ եղողներից ոչ ոքի համար գաղտնիք չէ, որ, ինչպէս պարսիկներն են ասում, հայ բուրժուազիայի «դեմոկրատիզմի» բամակի տակ ծածկւած է մի այլ «կիսաբաժակ»—ինչ ձևով էլ լինի, միայն սեփական շահերն պահպանել և միայն իրենց լաթերը հանել ջրից։

Դեմոկրատիզմի փեշուրով զարդարւելը այդ քաղաքական (քամէլէոնի ?), այդ գործունեայ բուրժուաների նշանաւոր յատկութիւնն է։

Միայն ցաւալի է, որ խորհրդակցութեան մեծամասնութեան, որի մէջ և մահմեդական ներկայացուցիչների կողմից ազնւականութեան կուրիա և ընտրական իրաւունքի մասին արած սխալը հնարաւորութիւն տւեց այդ դերասաններին' աւելի ճարպիկօրէն խաղալու իրենց դերը։

Դիտողները գիտեն, թէ հայ բուրժուազիայի տեսակէտն ու քաղաքականութիւնը պաշտպանող թերթերն ինչպիսի «ճարպիկութիւն» են անում' իրենց ծառայութեան համար։ Դա անշուշտ նրանց պարտականութիւնն է, եթէ ճարպիկ չլինեն, քաղցած կը մնան։ Սակայն լաւ կը լինէր, որ իրենց ծառայութիւնն անելիս ուրիշների գրածները չայլափոխէին, որովհետև այդպիսի կեղծարարութիւններով կատարւած ծառայութիւնը ամենավատ, ամենապարսաւելի ձևն է ծառայութեան»։

(«Աչըք-Սէօզ», № 197)

*) «Кавк. Слово»-ում սխալ թարգմանւած այս պարբերութիւնը մենք աշխատեցինք բառացի հարազատութեամբ ներկայացնել, ինչքան որ հնարաւոր էր, թէև դրանով մտքերի պարզութիւնը տուժում է։ Ս. Թարգմ.

ԳԻՏՈՒԹ. ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԿԱՅՍ. ՀՆԱԳ. ԸՆԿ. ԱՐՇՈՒԱԽՄԲԻ

«Հորիզոն»-ի № 123-ից իմանալով, որ «Բարձրագոյն հրամանով Կայսերական Հնագիտական ընկ. կողմից մի արշաւախումբ մեկնած է արդէն Վան և շրջակայքը բնագրերի ընթերցման և հնագիտական պեղումների համար», հարկ կը համարեմ յայտնել, որ Տարօնոյ Զաւխուր գաւառակի Կալաչ*) ձորու բերանի մօտ' համանուն գիւղին մէջ կը գտնւի երկարահասակ մարդու մը բարձրութեամբ և մէկ երեսը վերէն վար ամբողջովին գրւած և բոլորովին անաղարտ մնացած բնագիր արձանագրութեամբ խաչքար մը։

Արձանագրութեան անշնաս մնալու պատճառն այն է' որ տեղական քիւրդերը պահպաներ են իբրև իսլամական զիարէթի (սրբավայր) մը նշանակ, և երբ 4—5 տարի առաջ օսմ. պարլամենտի Մուշի երեսփոխան պ. Գեղամ Տէր-Կարապետեանը Տարօնէն Պոլսաներ կանչեց Պոլիս երթալու համար Կալա-ռաշ գիւղում պատահմամբ այդ արձանագրութիւնը գտած էր։ Բայց, ինչպէս տողերս գրողին պատմեց ժամանակին, մինչեւ չէր ունեցած ընդօրինակելու։

Երեք տարի առաջ Բիթլիսի ամերիկական միսիոնար յայտնի Մ. Զորջը իմ տւած տեղեկութեան վրայ թէև գնաց այդ արձանագրութիւնը ընդօրինակելու և կամ, եթէ հնարաւորութիւն պիտի ունենար, քարը փոխադրելու Բիթլիս, բայց սաստիկ ընդդիմութեան հանդիպած էր քիւրդերու կողմէն. արտագրութիւնն անգամ արգիլած էին քիւրդերը։

Անշուշտ այդ դեռ անծանօթ ընդարձակ արձանագրութիւնը լոյս աշխարհ գալով մեծ լոյս պիտի սփռէ Ուրարտուի Մուսասիրեան թագաւորութեան վրայ, ուստի կը խնդրեմ որ երկտողս անկիւն մը տաք ձեր թերթին մէջ ի գիտութիւն Կայսերական Հնագիտ. Արշաւախմբին։

Մեծ-Ղարաքիլիսէի գաղթ. վարժարանի ուսուցիչ՝

Սահակ Մովսէսեան

*) Քրդերէն' կէնչ. Սև-քար։

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Զուրժեւից «Нов. Вр.»-ին հեռագրում են. «Զնայելով որ բուլղարական մամուլը լռութեան է տալիս կամ բոլորովին յեղաթիւրում է ռուսաց աջողութիւններին վերաբերեալ տեղեկութիւնները, այնուամենայնիւ ժողովրդի և բանակի մէջ երկիւղ ազդող լուրեր են մտել։ Ռուսաց եռանդուն առաջխաղացումը նոյնպէս երկիւղ է ազդել բուլղարական արքունիքին և գլխաւոր շտաբին։ Սոֆիայից ստացւած տեղեկութիւնների համաձայն, այնտեղ ամեն օր արտակարգ խորհրդակցութիւններ են տեղի ունենում արքունիքի, կառավարութեան, քաղաքական զանազան կուսակցութիւնների ներկայացուցիչների և կենտրոնական պետութիւնների դեսպանների միջև։ Խորհրդակցութեան հետևանքները գաղտնի են պահւում։ Միևնոյն ժամանակ բուլղարական մամուլը սկսել է սիրաշահել Ռումինիային, երկիւղ կրելով, թէ մի գուցէ ռումինները ռուսների աջողութիւնների ազդեցութեան տակ անցնեն համաձայնութեան պետութիւնների կողմը»։

— Բուխարեստից հեռագրում են, որ «Կամբանա» թերթի տեղեկութիւնների համաձայն' գին. Սարայլը 100 հազարանոց բանակով գրաւել է Սերես — Կաւալա գիծը։

— Ցունաց պատգամաւորների ժողովում ներքին գործերի մինիստր Հունարիսին հարցապնդում էր ուղղւած այն մասին, որ Եպիրոսի բնակչութիւնը նեղւում է կենսամթերքների բացակայութեան պատճառով։ Հունարիսը պատասխանեց, որ Եպիրոսում տիրող սովի համար ամբողջ պատասխանատւութիւնն ընկնում է Համաձայնութեան պետութիւնների վրայ, որոնք նաւապաշարել են Ցունաստանը։ «Գործը վերաբերում է,—ասաց նա,—այնպիսի խոչընդոտների, որոնք ուժեղ են մեր կամքից և այդ խոչընդոտները յաղթահարելու համար մենք կարիք ունենք անխտիր բոլոր պատգամաւորների աջակցութեան։ Հենց որ պարզւի, որ բոլոր յոյները միացել են, մենք կարող կըլինենք յաղթահարել մեզ վրայ գործւած ճնշման հետևանքները։ Նրանք, որոնք ճնշում են գործ դնում մեզ վրայ, կը հասկանան, որ անօգուտ են այդ բոլոր միջոցները, որոնք ոչ մի ազդեցութիւն չեն գործում մեր ազգային խղճի վրայ»։

— «Times»-ին Աթէնքից հաղորդում են, որ այս օրերս կառավարութեան գաղտնի ագենտները թշնամական ցոյցեր էին կազմակերպել Համաձայնութեան պետութիւնների դէմ ոստիկանութեան աջակցութեամբ։ Ցոյցերն առանձնապէս ուղղւած էին բրիտանական դեսպանատան դէմ։ Այդ մասին պատգամաւորների ժողովում կառավարութեան ուղղւած հարցապնդումը հերքից հանւած է։

— «Times»-ը գրում է. «Դաշնակիցները զանազան ճակատներում դիմել են եռանդուն գործողութիւնների։ Շուտով պատերազմական հրդեհը կը բռնի ամբողջ հորիզոնը»։

— Բուխարեստից հեռագրում են, որ Բուրջուէնիում հաւաքւել են Չերնովիցից եկած 40,000 փախստական, մեծ մասամբ ծերեր, կանայք և երեխաներ, որոնք տեղաւորւած են վրանների մէջ և հասարակական շէնքերում։ Աղքատութիւնն աննկարագրելի է, հաց բոլորովին չկայ։

— «Рус. Вѣд.»-ին Կիևից հեռագրում են, որ վերջերս եկած գերմանացի գերիների թիւը կազմում է 40%։ Գերմանացիները նոյն իսկ գերութեան մէջ իրենց հեռու են պահում աւստրիացիներից։ Գերմանական սպաներից ոմանք արհամարհանքով են նայում իրենց դաշնակից-աւստրիացիներին և ասում են, որ գերմանացիների բոլոր դժբաղդութիւնների պատճառը աւստրիացիներն են իրենց ապիկարութեամբ և վախկոտութեամբ։ Գերմանական սպաները պոկում են իրենց ուսադիրները և միւս նշանները և աշխատում են խառնւել զինւորների հետ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԵՂՐԻԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԻՆՏԵԼԻԳԵՆՑԻԱՅԻՆ

Բաթում, 23 մայիսի

Սրանով հրաւիրում եմ Զանգեզուր գաւառի Մեղրի գիւղի օտարութեան մէջ գտնւող հարուստ դասակարգի, ինտելիգենցիայի և երիտասարդութեան ուշադրութիւնը հետևեալ կարևոր հարցի վրայ։

Ճիշտ է, որ հայրենի գիւղը իր հասարակութեամբ, իր հասարակական գործունէութեամբ, իր նիստ ու կացով, իր կրթութեամբ և այլն, բարձր է կանգնած, ոչ թէ միայն իր շրջակայքի, այլ նաև Երևանեան նահանգի շատ գիւղերից։ Նա պէտք է բարձր լինի և սրանից յետոյ։ Դուք Մեղրիում կը տեսնէք սպառողական խանութ, մանր վարկային ընկերութեան բանկ, պետական պոստի բաժանմունք և այլն։ Այնպիսի հիմնարկութիւններ, որպիսին դուք չէք գտնի բազմաթիւ գիւղերում։ Շատով լինելու է այնտեղ նաև չուխայ, ուր պէտք է գան մասնակցելու միւս հարևան գիւղացիները ևս։ Մեղրիի հասարակութիւնը եղաւ առաջինը, որ երկար ջանքերից յետոյ կարողացաւ ունենալ վեց բաժանմունք ունեցող երկսեռ դպրոց ու անշարժ բեմ։ Այդ բոլորը մեր Մեղրիի հասարակութիւնը կարողացաւ ստեղծել իր գիւղացիութեան ու բանւորութեան աշխատասիրութեան, իր զարգացած ինքնուրոյնութեան շնորհիւ, և վերջապէս իր պարապմունքի գլխաւոր տարրերն են կազմում շերամապահութիւնն ու բամբակագործութիւնը։ Մեղրին լեռնային երկիր լինելու պատճառաւ' լաւ վարելահողից զուրկ է, բայց չնայած դրան, այնուամենայնիւ իր լաւ մշակման պատճառաւ կարողանում է ստանալ այնքան աշխատանք, որ հնարաւորութիւն է ունենում ծածկել թէ իր ընտանիքի և թէ հասարակական գործերի համար պահանջւած ծախսերը։ Չենք ժխտում ի հարկէ և այն հանգամանքը, որ օտարութեան մէջ գտնւող մեր հայրենակիցները օգնութիւն հասցրել են։ Բայց այժմ արդէն Մեղրիի հասարակութիւնը ընկճւել է ծանր հարկերի տակ։ Նա' թէ անտեսապէս և թէ հոգեպէս քայքայւել է։ Այս երեք տարի է, որ բնութիւնը զրկել է ժողովրդին իր տարւայ բերքից, գիւղացին այլևս հողագործութիւնից նախկին բերքը չի ստանում, թանգութիւնն էլ եկել, նստել է ամեն մէկի կառուրի վրայ, ինչպէս չարագուշակ մի ագռաւ։ Ալիւր չի գտնւում, եղածն էլ ծախւում է 6 ռուբլի փութը. կտոր առնել չի լինում, շաքար չկայ, լուցկի չկայ և այլն։ Այժմ դուք ասէք, ինչ անէ ժողովուրդը, մի հողը տայ գլխովը, որ պրծնի այս ցաւերից։

Մի գլխաւոր հոգս ևս—դա դպրոցն է։ Դպրոցը փակել չեն կարող, բաժանմունքները կրճատել ևս անհնարին է. ապա ինչ անեն. Մնացել են շւարած, Զնայած հոգաբարձուների թափած ճիգ ու ջանքին, այնուամենայնիւ նկատելի է, որ դպրոցի կաղում է, Նրանք այս տարի մի կերպ կարողացան կառավարել. Երևակայեցէք … գալ տարւայ դրութիւնը։ Ի… կարծում, ժողովուրդը արդեօք … դանալու է այնպէս կառավարել … ցական գործը, ինչպէս այժմ, … անպայման թերի պէտք է պահ… բովհետև շատ աւելի դժւարին … մաններ են ստեղծւած. Արդէն … եկող տարւայ համար դպրոցը … գտնում անհրաժեշտ. Նրանք … նում են կամ կրճատ բաժանմու… րով պահել դպրոցը, կամ փակել … լորովին։

Ուստի դիմում ենք ձեզ, Մ… հարուստներ և երիտասարդներ, … պարտք եկէք ձեր աջակցութեան … նելու ձեր գիւղացիներին' մ… ուժով պահպանելու համար … գոյութիւնը։ Դուք մինչեւնեք … պանելու այն դպրոցը, որի մէջ … էք կրթւել, որի մէջ դուք … տարակւել, այն դպրոցի, որը … տութեամբ պահպանել է իր գ… թիւնը 1889 թ. սկսած մինչև ա…

Մեր խորին շնորհակալութիւն յայտնում պ. Աստւածատուր Վ… որը քիչ թէ շատ օգնութիւն … տել իր հայրենի հասարակութ… Բայց մեզ թէ մենք մի Աստւածա… Վաչեան ունինք. ապա ուր են մեր … Վաչեանները, Մելիք-Մկրտչեան… Դանիէլեանները, Տէր-Զախարեան… Ռաֆայէլեանները, Տարօնի ընկ… թիւնը և մեր ամբողջ երիտասար… թիւնը և ուրիշ շատեր։ Հանդէս … և մասնակցէք ձեր համագիւղացի… հոգսերին, և միահամուռ ուժով կ… րենք մեր բոլորիս քաղաքական … տականութիւնները։

Վարուժ Փարսադեան…

Խմբագիր' Ս. ՍԱՀԱԿԵ…

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵ…

ԿԸ ՓՆՏՐԻ

Ցարութիւն Տէրտէրեանը Նր… Բթառիճ գիւղացի. երկրորդ գ… կամաւորներէն է. իր տեղը … ցողները թող բարեհաճեն իմա… Կարապետ Սանդիկեանի, որի հա… է «Հորիզոն»։ 797 1…

ԿԸ ՓՆՏՐԻ

Միսաք Թանցեան Շ. Գարահիս… կը խնդրեմ յարգելի հայրենակի… րէն, որոնք գիտեն յիշեալին հա… գրութեամբ թող իմացնեն սա … ցէին' Դիլորգովի փող. կաթնավա… Արամ Եանիկեան, Թիֆլիս։ Փն… է Լևոն Սվաճեան, Շ. Գարահիսար…
795 1…

ՀԱՐԿԱՒՈՐ ԵՆ ՇՏԱՊՈՎ ԲԱՆՒՈՐՆԵ…

Երզրումի երկաթուղածի վրայ հո… յին աշխատանքների համար, 2 … կոպ. օրավարձով և ուրիշ յարմա… թիւններով։ Դիմել Բէհբութեան … ղոց, № 30. Կովկ. Հայոց Բարեգ… Ընկերութեան Տնօրենութեան. Բ…
759 առաւօտ. ժամը 9—2. …

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Զարջոյի հայոց եկ. ծխ. մի… (երեք բաժ.) դպրոցի համար … ւոր է միջնակարգ կրթութիւն … ցող մի փորձւած ուսուցիչ, որ … ւանդելու է բոլոր առարկաները … ռուսերէնից և պատրաստելու է … դեցական երգեցիկ խումբ. տրւ… ռոճիկ 900 ռուբ. և մի սենեակ … ցին կից առանց վարձի։ Ուղա… վկայականների պատճէնները, յի… ինչ կարգի է, զինւորակոչութ… ազատ է, քանի տարեկան է և … է պաշտօնավարել։

Դիմել Հոգաբարձ. Նախագահ' Գ… քահ. Տէր-Գրիգորեան…
785 2…

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ ՋԻԼԲԵՐՇԱՑ-ՇԱՊԵԼՆԻԿՈՎԱ…

Նիկոլաևսկայա փող., № 7. … [illegible] … 8 ժամ. … բուռ-մօոփելոյի … ներդրութեամբ։ Ատամնաբուժարանն ունի … [illegible] … 24 սկսած 1 ռ. 50 կոպէկից և վեր…

ՀՐԱՒԻՐ

Թիֆլիսի Կաթուղիկէ Ս. Աստւածածին (Սուրբ Գէորգ) եկեղեցու … ւսատու ծխականները հրաւիրւում են եկեղեցի առաջիկայ կիրակի (… 12 ին) առաւօտեան ճիշտ ժամը 11 և կէսին, յունիսի 5-ին ծխական ժո… ղւած օրակարգի խնդիրները վերջացնելու իբրև նոյն ժողովի շարունակութ…

Համաձայն ծխական կանոնադրութեան 14-րդ յօդւածի, ժողովը … ւում է կանոնաւոր, որքան թւով ծխականներ ևս ներկայ լինեն։

Առանձին հրաւիրաթերթեր չեն ուղարկւի։

Կաթուղիկէ Ս. Աստւածածին (Ս. Գէորգ) եկեղ. ատագ.-երեց' Սահփանձեան ա. ք. Սա…

799 1—1 ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Հրատարակութիւն «Լոյս» Ընկ.

Дозв. воен. ценз.

Типографія „МАМУЛЪ", Лорисъ-Меликовская ул. № 22.

digitised by A.R.A.R.@